Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

Edasi

Eestimaa Kommunistliku Partei Tartu Linna- ning Tartu Rajoonikomitee ja Tartu Linna ning Tartu Rajooni Töörahva Saadikute Nõukogu häälekandja

Nr. 141 (3352) Pühapäeval, 17. juulil 1960 13. aastakäik

Vennaliku Läti 20. sünnipäeva eel

Eesti NSV KESKRAAMATUKOGU Teaduste Akadeemia

RIIA. Komsomoli-nimeline kallastee.
J. FADEJEVI foto

Nõukogude valitsuse noot Ameerika Ühendriikide valitsusele

15. juulil võttis NSV Liidu välisminister A. Gromõko vastu Ameerika Ühendriikide ajutise diplomaatilise asjaajaja Moskvas hr. E. L. Frearsi ning esitas temale Nõukogude valitsuse noodi vastuseks Ameerika Ühendriikide valitsuse noodile NSV Liidu õhupiiri rikkumise kohta, mille 1. juulil pani toime Ameerika sõjaväelennuk RB-47.

Ameerika Ühendriikide valitsuse vastus, öeldakse Nõukogude noodis, annab tunnistust sellest, et ta püüab end uuesti õigustada ning väljamõeldistega ja faktide meelevaldse eitamisega varjata seadusevastaseid, agressiivseid akte, mida paneb toime tema lennuvägi, kes võtab ette sissetunge Nõukogude Liidu õhuruumi.

Mis puutub Ameerika Ühendriikide valitsuse vastusnoodis sisalduvasse katsesse seletada allatulistatud piiririkkuja retke motiive temale «elektromagnetiliste nähtuste uurimise» alal antud ülesandega, siis pole see seletus kuigi originaalne, rõhutatakse Nõukogude noodis. See seletus kordab peaaegu täielikult võtet, mille abil Ameerika Ühendriikide valitsus püüdis algul eksiteele viia maailma avalikku arvamust, sealhulgas ka omaenda rahvast pärast luurelennuki U-2 sissetungi NSV Liidu õhuruumi käesoleva aasta 1. mail.

NSV Liidu valitsus lükkab kui täiesti alusetu kategooriliselt tagasi Ameerika Ühendriikide valitsuse k. a. 13. juuli noodis sisalduva protesti ning kinnitab uuesti oma nooti 11. juulist ning selles avaldatud resoluutset protesti Nõukogude piiri uue jõhkra rikkumise vastu Ameerika sõjaväelennuki poolt, mis leidis aset 1. juulil.

Noodi lõpul öeldakse, et Nõukogude valitsus kannab hoolt selle eest, et tagada Nõukogude Liidu rahvaste julgeolek kõigi tema käsutuses olevate vahenditega. (TASS)

Uudistooteid aastapäevaks

Tartu Põllutöömasinate Tehase põllutöömasinate jaoskonnas valmis esimene partii ventilaatoreid EVR-4 (187 tk.). Need on määratud ehitusobjektidele ja peamiselt uutesse tehastesse ventilatsioonisüsteemi parandamiseks. Ventilaatori panevad tööle elektrimootorid võimsusega 2,8 kuni 4,5 kW.

Ventilaatorite valmistamisega tuli jaoskond meister K. Sooniku juhtimisel hästi toime. Aastapäeva-eelses sotsialistlikus võistluses teiste jaoskondadega täitis ta juunikuu kogutoodanguplaani 115,2%- ja turutoodanguplaani 114,4%-liselt.

Ventilaatorite tootmisse rakendamisel saavutasid silmapaistvaid tulemusi lukksepad R. Puusta, L. Samoilov ja J. Antson. Nad võtsid oma ülesannet täie tõsidusega ning tegid omapoolseid ettepanekuid ventilaatorite sõlmede tootmise tehnoloogia lihtsustamiseks ja täiustamiseks. Samuti valmistasid nad mitmed töö- ja montaažiabinõud.

Uudistoodeteks on veel «Helios»-tüüpi õlipihustid koos õlifiltri ja -pumbaga. Need leiavad kasutamist vedelküttega katlamajades. Õlifilter puhastab pihustisse jooksva õli ja väldib sellega ummistuse.

Aastapäevaks valmib õlipihustid 20 tükki. Katseeksemplaridena tehti kaks boilerit (1 m³ ja 3 m³). Lähemal ajal hakatakse neid massiliselt tootma.

K. KRIIBI

Nõukogude vennasvabariikide ühises peres

JUTUAJAMINE LÄTI NSV MINISTRITE NÕUKOGU ESIMEHE ESIMESE ASETÄITJA M. PLUDONIGA

21. juuli 1940 on kuldtähtedega kirjutatud Läti ajalukku. Sellel päeval kuulutati Lätis välja nõukogude võim. Kaks nädalat hiljem aga võeti Läti vastu suure Nõukogude Liidu koosseisu kui võrdõiguslik sotsialistlik vabariik.

20 aastat ei ole ajaloo suhtes kuigi pikk periood. Ent milliseid silmapaistvaid edusamme on meie vabariigi töötajad teinud kommunistliku partei targal juhtimisel! Minevikus oli Läti lääne kapitalistlike riikide põllumajanduslik ripats, nüüd aga on see kõrgelt arenenud tööstus- ja kolhoosivabariik.

Me oleme õigusega uhked selle üle, mis meie maal on korda saadetud nõukogude võimu aastate jooksul. Kõik need suured saavutused on kommunistliku partei õige rahvuspoliitika tulemus, mis koondab kõik rahvad ühtseks vennalikuks pereks.

Kui Läti tööstus tänapäeval on ületanud peaaegu üheksakordselt sõjaeelse taseme, kui 1959. aastal üksnes tööstustoodangu juurdekasv oli suurem kui kogu toodangu maht kodanlikus Lätis 1939. aastal, siis see sai võimalikuks ainult sellepärast, et meid abistasid suur vene rahvas ja teised Nõukogude Liidu rahvad, et NLKP Keskkomitee ja Nõukogude valitsus on pühendanud ja pühendavad Läti majanduse ja kultuuri arendamisele raugematut tähelepanu.

Nõukogude Läti tööstus erineb põhjalikult kodanliku Läti tööstusest nii struktuuri, toodangu mahu ja iseloomu kui ka ettevõtete tehnilise taseme poolest. On ehitatud uusi suuri ettevõtteid.

15 nõukogude vabariigi vennalikus peres kuulub Lätile tööstusliku tootmise alal 8. ning 104 majanduspiirkonna hulgas 29. koht.

Üksnes möödunud aastal hakati valmistama 500 uut liiki tooteid. Nõukogude Läti laseb välja ja saadab teistesse vabariikidesse liikuvaid elektrijaamu, elektriseadmeid, 1000-kilovatise võimsusega hüdroturbiine, võimsaid merepuksiire ja metallpargaseid, telefoni-automaatjaamu, autobusse, kontrollmõõduriistu autode, traktorite ja kombainide jaoks, kvaliteetset riiet ja toiduaineid, penitsilliini ja muid ravimeid.

Suurejoonelised perspektiivid vabariigi tööstuse edasiarendamiseks avanesid NLKP XXI kongressi ajaloolistes otsustes. Need otsused innustavad vabariigi töötajaid ennetähtaegselt täitma seitsme aasta plaani ja saavutama tehnilist progressi. Ettevõtetes areneb üha laialdasemalt kommunistliku töö liikumine. Rohkem kui 60 000 tootmistõõlist taotleb kommunistliku töö kollektiivi ja lööklase austavat nimetust.

Külastades möödunud aastal meie vabariiki andis Nõukogude valitsuse juht seltsimees N. S. Hruštšov kiitva hinnangu ettevõtete kollektiivide, kolhoosnikute ja haritlaste tööle. Läti majandus, ütles Nikita Sergejevitš, sammub tõusuteed. Hästi töötab tööstus ja edukalt areneb põllumajandus.

Ja tõepoolest, valmistudes väga iseloomulikult tähistama oma vabariigi juubelit on töötajad palju ära teinud NLKP XXI kongressi ja sellele järgnenud Keskkomitee pleenumite otsuste ellurakendamiseks.

Suured muutused on aset leidnud Läti põllumajanduses. Uued ülevad perspektiivid avas maatöötajate ees seitsme aasta plaan. Riik paigutab vabariigi põllumajandusliku tootmise arendamisse 2 miljardit rubla. Seitseaastaku lõpul toodetakse Lätis peaaegu kaks korda rohkem liha kui 1958. aastal. Üha kuulsamaks saab läti peekon, mida eksporditakse mitmetesse riikidesse.

Seitseaastaku lõpus toodetakse piima üle 2 miljoni tonni. Läti põllumajandus spetsialiseerub peamiselt piima- ja tõuloomakasvatuse ning liha- ja peekonisekasvatuse arendamisele.

Tekstiilikombinaat «Zasulauka Manufaktura» on Riia eesrindlikumaid ettevõtteid.
Fotol: kudumistsehhis.
L. PANTUSE foto

Teravilja kogusaaki kavatsetakse suurendada rohkem kui kahekordselt ja suhkrupeedisaaki poolteisekordselt. Viiakse lõpule suured maaparandustööd, põllumajanduslikke ja loomakasvatuses on elektrifitseeritud ja mehhaniseeritud paljud töömahukad protsessid.

Kaalunud oma võimalusi, otsustasid vabariigi põllumajandustöötajad realiseerida seitsme aasta ülesanded liha tootmise alal nelja ja piima tootmise alal viie aastaga. Seda kohustust täidetakse edukalt.

Avarad võimalused on Läti haritlastel. Nad võtavad aktiivselt osa kommunistlikust ülesehitustööst. Läti teadlased lahendavad asjalikult probleeme, mis on seotud tuumareaktsioonide ja kosmiliste kiirte uurimisega, pooljuhtide kasutamisega ning automaatika ja arvutusmasinate rakendamisega. Tähtis koht vabariigi teadlaste tegevuses kuulub aatomienergia rahuotstarbelise kasutamise küsimustele.

Viljakalt töötavad meie kirjanikud ning kultuuri- ja kunstitegelased. Lakkamatult areneb läti rahva vormilt rahvuslik ja sisult sotsialistlik kultuur. Üksnes maa-asulates on meil praegu rohkem kui 2000 raamatukogu, rahvamajade arv aga on 1940 aastaga võrreldes kasvanud peaaegu 15-kordseks. Igal aastal antakse meie vabariigis välja kuni 10 miljonit köidet mitmesugust kirjandust, sealhulgas vene ja välismaa klassikute teoseid. Läti õppeasutused annavad aastas üle 2000 noore spetsialisti mitmesuguste rahvamajandusharude jaoks.

Vabariigi töötajad teavad, et kommunistliku ülesehitustöö grandioossete ülesannete realiseerimise tähtsaks tingimuseks on rahu säilitamine. Sellepärast toetavad nad aktiivselt kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse rahumeelset välispoliitikat, kiidavad palavalt heaks kõiki abinõusid, mille eesmärgiks on rahu kindlustamine ja rahvusvahelise pinevuse lõdvendamine. Läti rahvas tänab südamlikult väsimatut rahuvõitlejat Nikita Sergejevitš Hruštšovi, kes teeb väga palju selleks, et kõik inimesed maailmas elaksid sõpruses ja rahus, et ialgi ei oleks sõdu.

Nõukogude võimu 20 aasta kestel on Läti kasvanud ja tundmatuseni muutunud.

Tehnilise kontrolli osakonna juhataja E. Jäme kontrollib ventilaatoreid.
K. RAUA foto

INFORMATSIOONILINE TEADAANNE

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee pleenumi kohta

16. juulil 1960 lõppes NLKP Keskkomitee pleenum, mis oli alanud 13. juulil.

Pleenum kuulas ära ja arutas läbi Vene NFSV Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja ja Vene NFSV Riikliku Plaanikomisjoni esimehe sm. K. M. Gerassimovi, Ukraina NSV Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja sm. I. S. Senini, Läti Rahvamajanduse Nõukogu esimehe sm. G. Gaile, Krasnojarski Rahvamajanduse Nõukogu esimehe sm. P. F. Lomako, Kemerovo Rahvamajanduse Nõukogu esimehe sm. L. J. Grafovi, Karaganda Rahvamajanduse Nõukogu esimehe sm. B. F. Bratšenko, NSV Liidu Ministrite Nõukogu Riikliku Automatiseerimis- ja Masinaehituskomitee esimehe sm. A. I. Kostoussovi ja Ukraina NSV Teaduste Akadeemia J. O. Patoni nimelise Elektrikeevituse Instituudi direktori sm. B. J. Patoni ettekanded küsimuses, kuidas täidetakse NLKP XXI kongressi otsuseid tööstuse ja transpordi arendamise ning tootmistegevuses teaduse ja tehnika uusimate saavutuste rakendamise kohta. Läbirääkimistel nende ettekannete põhjal võttis sõna 25 inimest.

Keskkomitee pleenum võttis vastu otsuse.

Seoses NLKP Keskkomitee Presiidiumi liikme sm. L. I. Brežnevi valimisega NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimeheks vabastati ta NLKP Keskkomitee sekretäri kohustest.

Pleenum vabastas sm. K. J. Vorošilovi NLKP Keskkomitee Presiidiumi liikme kohustest tema isiklikul palvel.

Pleenum kuulas ära NLKP Keskkomitee sekretäri sm. F. R. Kozlovi ettekande «Vennasparteide esindajate Bukaresti nõupidamise tulemustest».

Pleenum kiitis täielikult heaks NLKP Keskkomitee delegatsiooni tegevuse mainitud nõupidamisel ja võttis vastu sellekohase otsuse.

Tema Ektsellentsile Kongo Vabariigi peaministrile härra Lumumbale

Nõukogude valitsus sai teada raskest olukorrast, mis valitseb Kongo Vabariigi elanikkonna varustamisel toiduainetega ja mille on esile kutsunud imperialistlik agressioon Kongo vastu. Me mõistame neid raskusi, sest Nõukogude riigi olemasolu esimestel aastatel elasime neid ise üle. Juhindudes nõukogude rahva sõbralikest, vennalikest tunnetest Kongo rahva suhtes, kes kangelaslikult kaitseb oma vabadust ja iseseisvust, otsustas Nõukogude valitsus viibimata abistada Kongo Vabariiki toiduainetega ning teatas sellest ÜRO peasekretärile. Saadetavate toiduainete üldkogus — kümme tuhat tonni — sisaldab 1000 tonni suhkrut ja 300 000 purki piimakonserve. Ülejäänud osa moodustab nisu.

Nimetatud toiduained toimetatakse kiires korras kohale lennukitega, samuti saadetakse selleks välja spetsiaalne Nõukogude laev.

Nõukogude valitsus peab seda abi oma sümpaatia-avalduseks Kongo rahvale ja tema seaduslikule valitsusele ning ühtlasi väljendab sellega oma kindlat otsust kaasa aidata õiglase ürituse võidule, mille eest võitleb Kongo Vabariik oma iseseisvust kaitstes.

N. HRUSTSOV,
NSV Liidu Ministrite Nõukogu esimees

Moskva, Kreml
16. juulil 1960

20 aastat Nõukogude Tartut

3. EHITUSTEGEVUS

✪ Sõja läbi hävis Tartus 43,7% hoonetest ehk teiste sõnadega 54,2% elamispinnast. Tähtsamatest ühiskondlikest hoonetest hävisid «Vanemuise» teatri- ja kontserdihoone, 4 kino (1550 kohta), 11 koolihoonet, 94 mitmesugust kultuuriasutust, 93 tööstushoonet ja 3 silda.

✪ Algasid taastamine ja hoogne ehitamine. Kaasa lõid kõik linna elanikud. Perioodil 1945—1953 tehti ühiskondlikus korras taastamistöid kokku 9 miljonit 610 tuhat töötundi, s. o. keskmiselt 1 miljon 200 tuhat töötundi aastas.

✪ 1945. kuni 1959. aastani on riiklike vahenditega ehitatud 122 suurt elamut, 14 kooli ja lasteasutust, 26 ühiskondlikku hoonet (klubid, administratiivhooned), 16 tööstushoonet ja 11 mitmesugust muud hoonet. Ainuüksi käesoleval aastal on linnas valminud 10 elamut. 1945.—1959. a. ehitati ja anti ekspluatatsiooni üle 500 individuaalelamu elamispinnaga 32 300 m². ✪ Käesoleval seitseaastakul antakse ekspluatatsiooni 164 tuhat ruutmeetrit elamispinda. Seitseaastaku kapitaalehituse plaanis on mitmete ühiskondlike hoonete püstitamine («Vanemuine», 400 kohaga laiekraankino, 2 keskkoolihoonet, internaatkool jt.). Kavas on rajada Tähtvere kultuuri- ja puhkepark. Hoogne ehitustegevus kiirendab elanikkonna heaolu tõusu.

4. TEADUSE JA KULTUURIELU SAAVUTUSI

* Kehvematest perekondadest pärinevate noorte enamik võis ülikoolis õppimisest kodanluse võimupäevil ainult unistada. 1939/40. õppeaastal said stipendiumi 92 inimest, kusjuures selle suurus oli 150, 100 või 75 krooni aastas. Õppemaksu tuli samal ajal tasuda 150 krooni.

Nõukogude kõrgemates õppeasutustes on õppimine tasuta. Enamik üliõpilasi saab stipendiumi.

* 1959/60. õppeaastal on TRÜ-s õppejõude 399, nende hulgas 24 teaduste doktorit, 131 teaduste kandidaati, 25 professorit ja 67 dotsenti. Abi-õppepersonal koosneb 200 töötajast. Õppejõud on lülitunud elavasse teaduslikku tegevusse, lahendades rahvamajanduse akuutseid küsimusi. 1958. a. ilmus 5 ülikooli teadlaste artiklit Rumeenia, Ungari, Saksa Demokraatliku Vabariigi ja Prantsusmaa teaduslikes ajakirjades.

* Sõjajärgsel perioodil on ülikooli juures väitekirja kaitsnud 244 inimest, 6 neist on saanud teaduste doktori kraadi.

* 1958/59. õppeaastal õppis Eesti Põllumajanduse Akadeemias 1591 statsionaarset üliõpilast, neist 565 naist. 1959. a. lõpetas akadeemia 344 üliõpilast.

* Õppejõude on EPA-s 170, neist kümnel on teaduste doktori ja 53-l teaduste kandidaadi kraad. Eesti Põllumajanduse Akadeemia õppejõud teevad intensiivselt ka teaduslikku tööd, lahendades vabariigi põllumajanduses suure praktilise tähtsusega probleeme.

* Kodanluse perioodi lõpupäevil organiseeriti ka Eestis teaduste akadeemia, kuid sisuliselt see midagi ei teinud. 1946. a. loodud Eesti NSV Teaduste Akadeemia pani aluse uurimistöö hoogsale arenemisele ka väljaspool kõrgemaid õppeasutusi.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia Füüsika ja Astronoomia Instituudis töötab käesoleval ajal 3 sektorit — astronoomia, füüsika- ja atmosfäärifüüsika — kokku 30 teadusliku töötajaga. Nendest kaks on teaduste doktorid ja viiteist teaduste kandidaadid.

TA Zooloogia ja Botaanika Instituudis on kokku umbes poolsada teaduslikku töötajat, rida aspirante ja abipersonali. Kollektiivis on kaks bioloogiadoktorit ning ligi kolmkümmend teaduste kandidaati. Instituudi koosseisu kuulub ka zooloogiamuuseum.

* Tartus töötab Eesti Loomakasvatuse ja Veterinaaria Instituut, mis allub Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumile. Instituudil on ligikaudu 200 töötajat, neist teaduslikke töötajaid koos abipersonaliga 80. Teaduste doktoreid on 2 ja kandidaate 14.

Instituudi ülesandeks on välja töötada Eesti NSV oludele vastav loomakasvatuse ratsionaalne süsteem ning teha teaduslikult ja majanduslikult põhjendatud ettepanekud loomakasvatussaaduste toodangu suurendamiseks ja omahinna alandamiseks.

* Tartu kirjanikest on loomingulise aktiivsusega silma paistnud A. Kaal, F. Kotta, L. Kompus, E. Rängel, L. Hainsalu jt. Tõlkijatest märgitagu B. Alverit, M. Pukitsat ja K. Abenit.

Tartu kunstnike teoste iga-aastased näitused annavad tunnistust meisterlikkuse tõusust. Seda tõendab ka nende edu vabariiklikel näitustel Tallinnas ja üleliidulistel näitustel Moskvas. Tartu tarbekunstnike töid valiti esitamiseks Brüsseli maailmanäitusele, samuti eksponeerimiseks keraamikanäitusel Genfis.

* 1929/30. aastal külastas «Vanemuiset» 70 800 inimest. Siis hakkas see arv järsult langema. 1932. aastal näiteks müüdi Shakespeare'i «Mida soovite» esietendusele 46 piletit, teisele etendusele 72, kolmandale 28, kusjuures tükki esitati üldse kuus korda. 1935. a. kirjutab «Postimees», et maskiball annab niisama palju sisse kui terve kuu sõnalavastused.

Kõige rohkem käidi kodanliku perioodi jooksul teatris 1939/40. aasta hooajal — 104 928 külastajat. Nõukogude korra ajal saavutati see tase juba 1946. aastal. 1949. aastal külastas teatrit 128 144 inimest, 1959. a. 197 501.

Kui kodanlikul perioodil püsisid etendused kavas väga lühikest aega, siis praegu on olukord vastupidine. Nii näiteks etendus O. Lutsu «Kevade» 129 korda, A. Jakobsoni «Viirastused» 124 korda, L. Kompuse «Eksamid» 101 korda, E. Tammlaane «Raudne kodu» on kavas olnud juba 1954. aastast. Teater on suure tähelepanu pälvinud ka väljaspool vabariiki. Kõrge hinnangu said tema etendused 1956. aastal Moskvas ja Riias, 1957. a. Kiievis ja 1960. a. Moskvas. 1957. aastal anti teatrile Tööpunalipu orden.

Kultuurikaupade kauplus nr. 6 («Mäng ja Kool») laiendas oma ruume. Teisel korrusel asub nüüd avar kooli-, kirjutus- ja kantseleitarvete osakond.
K. RAUA foto

KIRJANDUS ja KUNST

Anna Paas

SÕNA JA RELV

Katkend raamatust „Väikesed jäljed suurel teel"

Oli pühapäev. Suvi hakkas lõpule jõudma. Jaamahoonet ümbritsevate puude rohelistes kroonides erendas juba üksikuid kollaseid lehti.

Narva saabus jälle sõjaväge. Ešelon ešeloni järel veeres neid jaamaesisele. Neid tuli Tallinna ja Pihkva poolt. Narva—Oudova teeharul ulatusid ešelonid kuni Polja jaamani ning Narva—Petrogradi teeharul kuni Salo jaamani. Iga järgmine rong ootas, millal eelmine hakkab liikuma, kuid eelmised ei mõtelnudki liikuda. Vedurid, mis kütte ja vee järele läksid, ei tulnud enam tagasi. Miks? Seda teadsid vaid Narva raudteelased-bolševikud, kellele oli tehtud parteiliseks ülesandeks mitte ainsatki vagunit sõjaväelastega Petrogradi poole lasta. Seepärast kadusidki vedurid koos vedurijuhtidega. Osa vedureid muutus tööliste käte all sõidukõlbmatuks, osa aga peideti kaubaladude taha varjatud teeharule.

Vagunite lahtistest ustest vahtisid välja hobuste pead ja kasakate värviliste äärtega mütsid, mis olid uljalt ühele kõrvale lükatud ja mille alt uhkeldasid kuni kulmudeni ulatuvad kohevad juuksepuhmad.

Kolme sõja-aasta vältel olid narvalased harjunud nägema igasuguseid mehi ja mundreid, kuid sääraseid, nagu täna saabus, nähti esmakordselt.

«Kes nad on? Kuhu nad lähevad? Milleks?» küsisid töölised üksteiselt murelikult. Ohtuks aga teati juba kogu linnas, et need on isakesele tsaarile truuks jäänud Ussuuri kasakad, keda Ajutine Valitsus oli Amuuri krai põlismetsadest ja steppidest kokku kogunud, et neid viia Petrogradi, revolutsiooni kägistama.

«Ei, neid ei tohi läbi lasta,» arutasid töölised omavahel. «Heidame kas või koos naiste ja lastega rööbastele ette, aga läbi ei lase.»

«Mis see käputäis poolnälginud, sõjakunstis vilumatuid punakaartlasi ka neljateistkümne ešeloni kasakate vastu on,» juubeldas kodanlus. «Tarvitseb vaid korraks neile kasakate paljaid mõõku näidata ja juba ongi nad oma pragudes peidus nagu prussakad.»

Kuid töölised ei mõelnudki peitu pugeda. Üha rohkem ja rohkem kogunes neid ešelonide ümber. Neid aeti eemale, kuid nad tulid taas ja veelgi lähemale. Püüti kasakatega rääkida, kuid ohvitserid kõndisid samas kannuste kõlksudes edasitagasi ja kisendasid nii tööliste kui ka kasakate peale.

Ka kodanluse ninamehed ja nende lemmikud sotsialistid-revolutsionäärid ja vähemlased püüdlesid kasakate läheduses. Siin-seal pildusid nad töölisi kahjurõõmsate lausetega ja nautisid juba ette loodetavat võitu tööliste üle, mida lootsid saavutada kasakate abiga. Mõni julgem puges ohvitseridest mööda, viinapudel või toidupakk hõlma all, et kalleid vabastajaid kostitada, ühele õlale patsutada, teisele meelituseks sõbralik sõna öelda.

Siin-seal oli raudtee äärde murule kogunenud salkkond kasakaid, üürgas lõõtspill ja vihuti tantsu.

Ühe niisuguse lõbusa salga lähedal seisid endine Narva linnapea Ossipov ja tema sõber äriomanik Ruzin.

«Kas ei saaks neid poisse tutvustada hiljuti saabunud Doni kasakatega?» sosistas Ossipov Ruzinile.

«See on kerge asi,» vastas Ruzin kavalalt silmi vidutades. «Arvad, et ühisel jõul...»

«Ühe päeva töö. Õhtuks poleks enamlastest ja nende nõukogudest muud järel kui ainult mälestus.»

Samal ajal aga pidas VSDT(b)P Narva linnakomitee oma erakorralist istungit, kus võeti vastu kindel otsus Ussuuri kasakaid mitte tolligi Narvast kaugemale lasta ning iga hinna eest hoiduda sõjariistus kokkupõrkest nendega.

Järgmisel hommikul tuli kokku Narva Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu, kus igakülgselt arutati tekkinud olukorda ja selle lahendamise võimalusi. Otsustati relvastatud kasakapolkude vastu saata punased agitaatorid, kelle ainsaks relvaks oli bolševistlik sõna.

«Meie peame kasakatele selgeks tegema, et nad on eksiteele viidud,» lõpetas Viktor Kingissepp oma sõnavõtu. «Vastasel korral ei väära me bolševiku õilsat nime.»

Koosolek oli veel täies hoos, kui hingeldades tormas sisse üks raudteetöölistest ja teatas, et jaamas on lood halvad, sest kasakad nõuavad mahalaskmise ähvardusel vedureid ja vedurijuhte. Lubavad kogu linna maatasa teha.

Koosolek katkestati jalamaid. Nõukogu liikmetel punakaartlastel kästi koju püsside järele minna ja koguneda siinsamas. Oma punaristipaunade järele tõttasid jooksujalu ka naissanitarid.

Kokku tuli mõnikümmend meest püssidega ja kümmekond naist punaristi paunadega ning väike, kirjult riietatud salk sammus jaama poole Ussuuri kasakate vastu.

Punakaartlased jäid jaamahoonesse, kuna Kingissepp läks koos Nõukogu esimehe Tšupahhiniga kasakate juurde. Ešeloni ülem alampolkovnik Stšetinin, lühike kõhukas ja turjakas mees, võttis neid vastu vaenuliku upsakusega. Keerutades oma musti keigarlikult ülespoole keeratud vurre, teatas ta, et tema ei vaja punaseid agitaatoreid, vaid vedureid. Kui tal õhtuks kella kuueks pole vajalik arv vedureid koos juhtidega, istub kohaliku nõukogu esimees järgmise öö kindlusevanglas vangina, kuna linn läheb kasakate valdusse niikauaks, kui nad seda heaks arvavad.

«Praegu oleme meie linnas peremehed ja teie meie külalised. Kui aga külalised kehtivaid viisakusreegleid ei tunnista ja omavolitsema hakkavad, on tavaliselt peremehel õigus oma äranägemise järgi külalisi korrale kutsuda,» vastas Kingissepp jaheda viisakusega.

«Teie võite olla peremehed nendele seal,» osutas Stšetinin ratsapiitsa otsaga eemalseisvate tööliste poole. «Minul on üks peremees, kellele ma kui sõjamees allun, ja see peremees on Ajutine Valitsus.»

«Seda peremeest pole teil enam kauaks,» muigas Kingissepp. «Ja oleks mõistlikum, kui vaataksite juba nüüd endale uue peremehe valmis.»

«Tähendab, teie ei suvatse veel täna korraldust teha minu ešeloni edasilaskmiseks?» pöördus Stšetinin Tšupahhini poole.

«Ei täna ega ka edaspidi, niikaua kui need ešelonid liiguvad Ajutise Valitsuse käsul,» vastas Tšupahhin.

Stšetinin põrnitses maha, plaksutas ratsapiitsaga saapasäärele. Siis hüppas sõnalausumata vagunitrepile ja avas ukse. Kingissepp ja Tšupahhin läksid piki rongi edasi.

«Palun vagunitest eemale minna!» hüüdis Stšetinin neile järele. «Vastasel korral olen sunnitud teid arreteerima.»

«Loodan, et te seda ei tee, sest meie ei tulnud siia ainult kahekesi,» osutas Kingissepp jaamahoonele, mille uksel seisis salkkond punakaartlasi püssidega.

Ühe vaguni kohal sulges neil tee pikk noor kasakas, kelle mustad, veidi viltulõikelised silmad vihjasid tema mongoli päritolule.

«Minge eemale, siin on käimine keelatud!» lausus ta.

«Aga kas seista ja juttu puhuda võib?» naeratas Kingissepp.

«Mida te soovite?» pistis vanapoolne kasakas pea vaguninurga tagant välja. Ta istus kaksiratsi puhvril, püss põlvede vahel.

«Tahame kasakatega rääkida.»

«Millest?»

«Kas või sellest, kuhu ja milleks te sõidate.»

«Aga kes teie olete?»

«See siin on linna Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu esimees,» osutas Kingissepp Tšupahhinile, «ja mina — tema adjutant.»

Mees vaatas kahele poole ja kehitas õlgu.

«Meil siin ei lubata...» lausus ta tasa.

«Kardate ohvitsere?»

«Eile alles kõmmutasid kaks kasakat maha. Püssitoru ette ei kipu keegi heameelega.»

«Aga püssid on ju teie käes ja teist endist oleneb, kelle peale sihtida.»

Mees vaikis hetke, ronis siis puhvrilt maha, vaatas veel korraks ringi ning ütles:

«Lähme, siin on liiga härrade ohvitseride nina all. Pole hea.»

Roniti vagunite alt läbi, mindi ümber ühe rongi otsa ning jõuti vagunite rea juurde, mis oli viimane vastu muruplatsi, kus istus trobikond tolmunud ja higiseid kasakaid.

«Keda sina, Ossipenkov, oled kinni püüdnud?» hüüdis keegi maas istujaist.

«Ära lärma! Läki vagunisse,» vastas Ossipenkov.

Selles vagunis, kus oli kaheksa hobust ja kümmekond meest, toimuski Viktor Kingissepa esimene vestlus Ussuuri kasakatega.

Päeva jooksul jõuti läbi käia veel mitu vagunit, ja õhtuks oli kõnemeestel juba oma väike saatkond, kes neid vagunist vagunisse saatis ja vaielda aitas.

Kirju oli kasakatemass oma maailmavaate poolest ja kehvad olid nende poliitilised teadmised. Suurem osa uskus ohvitseride poolt sihilikult levitatud valet, et bolševikud on Saksamaa rahaga ära ostetud välismaa agendid, kes tahavad emakest Venemaad sakslastele maha müüa, ja et ainuke seaduslik võim, kes on suuteline seda takistama, on Ajutine Valitsus, keda tuleb igati toetada.

Polnud kerge neile selgeks teha, et neid on eksitusse viidud, kuid teha seda tuli ja õige kiiresti, enne kui ohvitserid jõuavad kasakaid linna peale ässitada.

Kui nad õhtul väsinuna ja kähisema kõneldud kõriga kahekesi jaama poole kõmpisid, küsis Kingissepp Tšupahhinilt:

«Missugused on teie arvates meie võiduväljavaated?»

«Rasked, aga mitte võimatud.»

Jaama lähedal sattusid nad veel kord Stšetininiga kokku, kes koos ohvitseridekambaga läks kasakate miitingule.

«Kus on vedurid ja vedurijuhid?» küsis Stšetinin rangelt.

«Pole aega olnud seda asja uurida,» naeratas Kingissepp. Stšetinini kael muutus lillalaiguliseks, vurruotsad hakkasid tõmblema.

«Mu härrad,» hüüdis ta teatraalse žestiga kolleegide poole pöördudes. «Ma ei saa aru, kus me viibime. Minu teada kuulub ka see linnake Venemaa külge, aga...»

«Te ei eksi, härra alampolkovnik,» lausus Kingissepp vahele, «linn kuulub kindlasti Venemaale, kuid Venemaa ei kuulu enam nendele, kes teda varem käsutasid ja oma huvides veerlema panid.»

Miiting oli kärarikas, nagu kõik tolleaegsed miitingud. Kõneldi Ajutise Valitsuse, samuti ka nõukogude poolt ja vastu. Vaieldi palju, plaksutati veel enam, kuid mindi laiali mingit otsust vastu võtmata.

«Juba seegi on hea,» arvas Kingissepp miitingult lahkudes.

Augustikuu sügavsinises öises taevas sirendasid juba tähed, kui Kingissepp viimaks punakaartlaste sööklasse ilmus, mis asus jaama taga põiktänaval. Rüübates sooja teevett jutustas ta oma päevaseiklustest seltsimeestele ning koos arutati plaani, millest hommikul tuleks kõigepealt alustada.

Nähes sanitare ikka veel oma punaristipaunadega valveruumis istumas, küsis Kingissepp neilt, kas nad kogu päeva on siin nõndaviisi istunud. Tüdrukud noogutasid.

«Ja kellelegi ei tulnud pähe teile paremat tööd anda?»

«Missugust näiteks?» küsis Velli.

«Võiksite olla suurepärased agitaatorid.»

«Kus?»

«Aga ikka Ussuuri kasakate seas».

Tüdrukud heitsid üksteisele hämmastunud pilke.

«Ei mina neid oska agiteerida,» lausus Velli esimesena.

«Mina niisamuti,» ühines Velliga tema kõrval istuja. «Neil on nii metsikud näod, et hirmu ajab peale. Ja tantsima kutsuvad. Ma vast eile õhtul nägin, kuidas tüdrukud nende eest ära lippasid.»

Kingissepa hallid pikergused silmad libisesid mõtlikult ühelt tütarlapselt teisele.

«Lippavad need, kes midagi muud teha ei oska,» lausus ta. «Teie aga olete mitte ainult häbelikud tütarlapsed, vaid ka kohaliku nõukogu liikmed, keda töölised pole selleks sinna valinud, et raskete ja ebameeldivate ülesannete eest plehku panna ja ainult istungitel hääletada. Ja teile, seltsimees Parm,» suunas ta oma range pilgu Vellile, «sobib küll kõige vähem oma sõbrataridele esimesena halba eeskuju anda, sest teie olete ju bolševik põrandaaluse staažiga.»

Velli kõrvalehed hakkasid õhetama, nagu oleks neid keegi nõgestega kõrvetanud. Ta oleks meeleldi tõusnud ja välja jooksnud, aga kartis end lõplikult naeruvääristada Kingissepa silmis.

«Kui arvate, et ma selle agiteerimisega hakkama saan, võib ju proovida,» lausus ta maha vahtides ja kogu näost õhetades. «Ainult üksi... kardan, ja vene keelt oskan ka hirmus halvasti.»

«Noh, see on juba sootuks teine jutt» naeratas Kingissepp. «Ja üldse, seltsimehed, ütlen teile ausalt, et mina oleksin nõus ka kasakatega tantsima, kui nad aga mind kutsuksid. Tantsides saadakse tuttavaks ja jutt hakkab iseendast veerema. Ärge unustage, et bolševistlik sõna on relv, millega kõik teised relvad võidetakse.»

Sööklast läks Kingissepp veel täitevkomitee istungile, enne sanitaridega kokku leppides, et ka nemad homme agitaatoriteks muutuvad.

Järgmisel päeval läks Kingissepp koos Sambla ja teiste paremate kõnemeestega Narva ja Jamburi vahelisele teeharule. Siin olid kõige veendunumad Ajutise Valitsuse pooldajad, kes ähvardasid iga bolševiku arreteerida, kes julgeb ešelonile läheneda.

Jaamaesistes ešelonides oli juba eeltöö tehtud. Seeme oli öö jooksul idanenud. Teda tuli vaid oskuslikult kohendada ja süvendada. Sellega tulid toime ka nõrgemad kõnemeistrid. Kogu jaama ümbrus meenutas endast suurt juhatuseta miitingut, kus iga sammu peal kõneldi ja vaieldi.

Ja kui lõpuks saatis Narvas paiknev husaaripolk ka omad agitaatorid kasakate hulka, muutus kasakaohvitseride jalgealune nii tuliseks, et nad hirmuga pugesid peitu staabivagunisse. Kolmanda päeva hommikul läbis linna rõõmustav teade: kasakad ise on oma ohvitserid arreteerinud ja valinud polgukomiteed.

Võistlusluuletusi lugedes

Luulevõistlus, mille Nõukogude võimu Eestis taaskehtestamise 20. aastapäeva puhul korraldas ajalehe «Edasi» toimetus, on lõppenud, žürii otsus teatavaks tehtud. Millisteks järeldusteks annavad võistlustööd alust?

59 luuletust — see ei ole kohaliku võistluse kohta (isegi kui arvestada teatava hulga autorite osavõttu väljastpoolt Tartut) sugugi nigel lõikus. Ja ka võistlustööde enamiku ideelis-kunstilise tasemega võib üldjoontes rahule jääda, mida omalt poolt kinnitab auhinnatud ja äramärgitud luuletuste rohke arv. Lisagem, et avaldamiskõlblike teoste loetelu ei piirdu nendega; ka žürii poolt esiletõstmata jäänud luuletuste hulgas leidub sääraseid, mis enam või vähem ulatusliku viimistlemise järel võivad leida tee ajalehe veergudele.

Kirjanduslike võistluste üheks olulisemaks ülesandeks on teadupärast uute talentide avastamine. Tuleb tunnistada, et selles suhtes käesolev võistlus siiski ei üllatanud. TR Ülikooli üliõpilased Rudolf Rimmel ja Lehte Hainsalu, Moskva kirjandusinstituudi üliõpilane Mats Traat, Kaljo Kangur, kirjandusmuuseumi töötaja Linda Alamäe ja Silvia Luksep Tallinnast, samuti ka Nasta Pino, Artur Alliksaar, Erich Meerja — need nimed, mida leiame auhinnatud ja äramärgitud teoste autorite loetelust, on ju lugejale juba tuttavad, üks rohkem, teine vähem. Vahest ainult Mare Maik ja Vaike Peterson moodustavad selles suhtes erandi — vähemalt allakirjutanu ei mäleta varem nende värsse lugenud olevat. Kuid päris uute nimede vähesus ei tähenda sugugi mitte võistluse nurjumist; seda enam, et mitmete osavõtjate võistlustööd tähistavad kaheldamatut edusammu vastava autori loomingus. See kehtib eelkõige R. Rimmeli «Kodumaa» kohta. Ehkki siin on sõnalist liigliha ja teisigi hädasid, saavutab autor eriti luuletuse lõpposas niisuguse tiheduse ja emotsionaalse mõjuvuse, milleni ta oma varajasemates töödes — loetu põhjal otsustades — küündinud ei ole. Ja see edasiminek rõõmustab. Nii ka teistele auhinnatud luuletustele võib range lugeja üht-teist ette heita, kuid tervikuna on nad kantud ausast, patriootlikust tundest, mõjuvad elamuslikult ja nii sisult kui teostuselt tänapäevaselt.

Kui rääkida võistluse tulemustest lähemalt, siis tuleb vist eelkõige selgitada mitte seda, miks ühele või teisele luuletusele määrati nii- ja niisugune auhind (trükis avaldatuna võivad nad rääkida ise enda eest), vaid püüda vastata küsimusele, miks paljude autorite suleproovid siiski auhinnakonkurentsist välja jäid. Antud küsimus on õigustatud seda rohkem, et valdaval enamikul võistlusest osavõtnuist on ilmselt kirjanduslikke eeldusi ja usinate, aga andetute värsitreialite osakaal oli sedapuhku suhteliselt väike. Tõsi, leidus ka üsna primitiivseid asjakesi. Juhusliku näitena olgu toodud esimene stroof «Aatomi» luuletusest «Aita (Söökla köögis)»:

Enne kuut ta virgub;
heitnud pilgu peegli:
— ikka sama ilus?
Täna kenam veelgi!

Siin on juttu paljust — eesrindlikust kommunistlikust noorest, tema töökaaslastest ja elektrikust peiust, isegi märgadest küttepuudest, aga poeesiat neis värsides ei leidu. Aga nagu öeldud, võistlustööde üldpilti säärased küündimatud palad ei kujunda. Niisiis: miks jäid sedapuhku auhindamata ka paljude nähtavasti andekate inimeste värsid?

Ühe osa puhul olid mõõtuandvad sisulised kaalutlused. Teatavasti oli võistlustingimuste kohaselt eesmärgiks kodanikulüürika viljelemise hoogustamine ja uute heade patriootlike luuletuste saamine. Juba sellest tulenevalt jäi nn. intiimne lüürika üldreeglina auhinnakonkurentsist kõrvale. Ja peab ütlema, et žüriil ei saanudki õieti tekkida kiusatust võistlustingimustest üleastumiseks: just armastus- ja loodusluuletustes on kõige vähem uut, värsket ja kõige rohkem juba tugevasti sissesõidetud teede tallamist umbes säärases laadis:

Nii avar ja selge
kui sinivee helk,
on sügav ja helge
su silmade pilk.

(«Äikese» luuletusest «Kui hommikupäike».)

Sõelale jäänud luuletusi iseloomustab üsna suur temaatiline mitmekesisus. «Kodumaa», «Vabaduse hälli ääres», «Tartule», «Matka rajal», «Estakaadil», «Kruusaveol», «Nägin sõda su silmis», «Õnn elada», «Mõtisklusi kätest», «Peale eksamit», «Õige töö» — juba nendegi pealkirjade loetlemine võimaldab selles veenduda. Siin on värsse meie sotsialistlikust isamaast ja loovast tööst, rahuvõitlusest, on luuletusi, mis kõnelevad revolutsioonilisest liikumisest ja selle kangelastest, tänapäeva noortest, kes leiavad oma kutsumuse kommunismi ülesehitamises, ja paljust muust; mitmed autorid piitsutavad religiooni igandeid, eraomaniku-mentaliteeti ja muid reaktsioonilisi, ebaterveid nähtusi.

Kuid mitte alati ei ole autor suutnud teemat küllalt sügavalt ja sirgjooneliselt lahendada, mitte alati ei õhku luuletustest tõelist kaasaegsust, nõukogude inimese — kommunismiehitaja võitlevat ellusuhtumist. Kahjuks kehtib öeldu osalt nii mõnegi rahuvõitluse ülevale teemale pühendatud luuletuse («Nägin sõda su silmis», «Ei iial enam sõda!») kohta. Neis leidub õigegi sugestiivseid pilte, mis elustavad lugeja mälus sõjakoledusi ja niiviisi kaudselt õhutavad viha nende vastu, kes püüavad alustada uusi tapatalguid. Kuid neid luuletusi lugedes ei saa siiski lahti tundest, et nad on kuidagi patsifistliku alatooniga: sõda kipub jääma nähtuseks väljaspool aega ja ruumi, pole selget vahetegu võitlevate poolte ja nende eesmärkide vahel ega ka nendele jõududele osutamist, kes tänapäeval ajavad inimvihkajalikku sõjapoliitikat. Selles on hõlpus veenduda kas või järgmise katkendi najal üldiselt siirast tundest kantud luuletusest «Ei iial enam sõda!»:

Ja korraga polnud enam kuskil sõprust
ega armu;
vaid veri ja veri ja viha.
Vend vennale pussiga torkas,
ning kõikjal kui verine liha.
Su oma süda lõhkes, kui asjatult lepitada
püüdsin.

Leidus teisigi luuletusi, millega ei saa täielikult nõustuda. See kehtib näiteks märgusõna «Rada» all esitatud töö «Miks sõudsin ma vastu tuuli?» kohta. Või võtame luuletuse «Vivere!» («X—X»). Siin on õigesti tabatud elu tormilist edasirühki, mis kisub kaasa igaühe. Kuid see edasiliikumine kipub autoril kujunema stiihiliseks ja eesmärgituks: küsimus «Kuhu siis, kuhu siis jõuame me?» jääb tal vastamata. Veelgi enam: tekib mulje, nagu ruttaks lüüriline kangelane eluga kaasa lihtsalt sellepärast, et «elu on selliselt seatud» ja pole kohta, kuhu peatuma jääda... Paratamatult jätab niiviisi ülesehitatud luuletus segasevõitu mulje. Samasse kategooriasse kuulub ka «Mõtte» luuletus «Keegi ei mõista». Autori kavatsus on üsnagi huvitav, kuid see on lõpule viimata ja teose löövus väikeseks jäänud.

Luuletusvõistluse tulemused

Ajalehe «Edasi» luuletusvõistlusele saabus 59 tööd 39 märgusõna all. Võistlusluuletused auhinnati järgnevalt:

Esimene auhind (600 rbl.) luuletusele «Kodumaa» (märgusõna «Tartlane») — autor Rudolf Rimmel;

teine auhind (450 rbl.) luuletusele «Vabaduse hälli ääres» (märgusõna «Mati») — autor Lehte Hainsalu;

kaks kolmandat auhinda (à 300 rbl.) luuletusele «Seisan su kõrval» (märgusõna «Algus») — autor Kaljo Kangur, ja luuletusele «Saatusehoone» (märgusõna «Gaudeamus») — autor Mats Traat;

kaks ergutusauhinda (à 175 rbl.) luuletusele «Hundimäe ballaad» (märgusõna «Virve») — autor Silvia Luksep, ja luuletusele «Puhkehetk» (märgusõna «Nurmenukk») — autor Linda Alamäe.

Ära märgiti luuletused: «Skulptori ateljees» — autor Artur Alliksaar, «Vaba mere sõbrad» — autor Mare Maik, «Hommik» — autor Nasta Pino, «Õhtul» — autor Vaike Peterson, «Mõtisklusi kätest» ja «Üks pilk» — autor Erich Meerja.

Siinkohal tuleb öelda mõni sõna ka A. Alliksaare luuletusest «Skulptori ateljees». Ei saa eitada, selles leidub tugevaid kohti, samuti pakuvad huvi autori paiguti päris viljakad katsetused siseriimide kasutamise alal ning kõlava vabavärsi taotlemine. Kuid sealsamas osutub, et autori otsingud on arenenud üsna ühekülgselt, esiplaanile on kerkinud vormiprobleemid omaette võetuna, kusjuures ei ole välditud paigutist mõttevaest sõnademängu ja luuletuse sisuline selgus ning kõlajõud on oluliselt kannatanud. Ometi on teada, et vormiotsingud peavad teenima teose sisu täielikuma ja eredama kõlamapääsemise eesmärki, mitte aga kujunema eesmärgiks omaette või — veelgi vähem — põhjustama mõtte ähmastumist ja lahustumist sõnatulvas. Seda tendentsi on kõnesolevas luuletuses siiski märgata.

Muidugi on hoopis sagedasemad sisu ja vormi ühtsuse printsiibi teistsugused rikkumised — juhud, kus luuletusel ei lase täit kõla saavutada lihtsalt teostuslik küündimatus. Selle kohta võib näiteid tuua hulganisti. Mõndagi autorit kummitab õõnes deklaratiivsus, mis röövib õigetelt mõtetelt lennukuse ja sugestiivsuse. Nii on näiteks juhtunud luuletusega «Õnn elada», mis kannab märgusõna «Õige tee». Leidub vägivaldselt paaripandud riimsõnu — «Lelu» luuletuses «Kuulata» jm. On originaalsusele pretendeerivaid, aga otsituna mõjuvaid või sisuliselt tühje-mõttetuid võrdlusi: «pärg ülastest kui peigmehe manisk», «kolhoos kui veimevakk» ja teised säärased («Porri» luuletusest «Obelisk»). Aeg-ajalt komistad vaevaga riimitud proosale, kuivale refereerimisele, mille taga ei taju elamust ja mis ei kutsu seda esile ka lugejas. Õigp selgelt avaldub see «T. ja U.» «Tartu legendis». Või toogem näide «Mõtte» luuletusest «Peale eksamit»:

Peale edukat eksamit olla nii hea,
et kõigis näen sõpru ja kõiges näen head.
Olgugi uimane, valutab pea,
ma rühmaga koos vastu lõpuni pean.

Teinekord halvab teose mõjulepääsu jälegi otsitult kunstlik sõnastus, nagu see näiteks on omane «Saarma» üldiselt oskuslikult ja tükati õige kordaläinult kirjutatud luuletusele «Oli ilus suvepäev». Nii loeme tähendatud võistlustööst:

Kuuma liiva
talda riivab,
süda laulda maldab.
Elu rühte
põimub ühte.
Sama tunne valdab.

Siin on juba üsna raske jälgida autorit, kes riimimisprobleemile lahendust otsides on üpris tugevasti hälbinud normaalsest ütlemisviisist. Täius peitub ikkagi lihtsuses, kusjuures viimast, mõistagi, ei saa samastada primitiivsusega, mis loomulikult on pahe.

Nimetatud ja nendega sisult sarnastel juhtudel on raske anda autoritele mingeid retsepte peale ühe: mitte põlata vaevarikast ja tihtigi mitte otsekohe käegakatsutavate tulemusteni viivat tööd oma väljendusoskuse viimistlemise kallal. On ju selge, et heast ning väärtuslikust mõttest üksi on vähe, kui sellega ei kaasu tänapäeva lugeja arenenud maitset ja nõudeid rahuldav kunstiküps teostus.

Seoses sellega kerkib päevakorda ka küsimus õppimisest ja eeskujudest. Võistlustöödeski kohtame õige sageli tuttavaid noote, esinegu need siis mõjustuste kujul või küündigu kuhugi jäljendamise piirimailegi. Tuttavatest intonatsioonidest ei ole päriselt vabad isegi mitmed auhinnatud tööd; nii võib S. Luksepa «Hundimäe ballaadis» märgata M. Underi loomingust tuntud jooni. Muidugi ei ole see kiiduväärne, kuid teiselt poolt on sõnameistrite mõjud eriti algajate puhul üsna loomulikud ja seaduspärasedki. Niisiis poleks nagu põhjust häirekella lüüa: tugev ja töökas anne assimileerib varem või hiljem kõik need mõjustused nagunii ja kujundab välja originaalse, ainuomase kunstnikupalge. Asi on aga selles, et mitte alati ei võeta eeskuju heast luulest. Nii mõnigi autor on tugevasti nakatatud meie estraadilauludes laialt vohavast läägest lüüritsemisest, ja nii sünnivadki säärased palad, nagu «T. ja U.» «Jaaniöö unelm»:

Õhtu pimedus vaikusse mattub.
Laulab sosinal tasane tuul.
Öörahu ülendab mõtteid.
Tundeid ülendab hellitav-vaikne luul.

Ja lausa kahju on, kui «Matkaja» lõpetab oma, algaja kohta päris meeldivalt kõlava reipa lauluteksti «Matkarajal» nõnda:

Silmapiir on see, mis ootab.
Homse päeva teod ja rõõm.
Jõuab see, kes usub, loodab,
südames kel armulõõm.

Niisiis: jäljendamine on hukkamõistetav ja tõendab tavaliselt andevaesust; õppida aga on tarvis. Ent õppida tingimata ja üksnes headelt õpetajailt, kasvatades endas kriitilist meelt ja head maitset. Ja muuseas: kas ei tuleks laialdaste hulkade maitse ja kunstimeele kultiveerimise huvides laulutekstide autoritelt sootuks rangemalt nõuda elementaarset — tervet maitset?

Lõpuks veel üks märkus. Meie luules mõne aja eest laialt levinud «moe» järellainetusena kohtame ka «Edasi» luulevõistlusele läkitatud tööde hulgas ohtralt vabavärsi-katsetusi. Võib ju vaielda seeüle, kas tänapäev just tingimata nõuab meie luules traditsiooniliseks kujunenud vormidest loobumist, nagu on tõestada püütud, kuid vabavärsi eluõigus on küll pikematagi selge. Siiski peab noori värsiseppi hoiatama üleliigse kiindumise eest vabavärsisse ja eriti lihtsustatud tõlgenduse eest, nagu tähendaks vabavärss kerget sõnadereastamist ja mugavat võimalust vabaneda kindla värsimõõdu ja riimi «ahelatest». Ilmselt ei ole vabavärss loomupärane igale autorile ja kahtlemata eeldab tema tulemusrikas viljelemine küpset meisterlikkust. Seda tuleks noortel vabavärsi-harrastajatel tingimata silmas pidada.

Saime siin peatuda ainult osal võistlusluuletustest ja mõningail neist tulenevail küsimustel. Kuid peamine peaks olema öeldud — see, mida lühidalt kokkuvõetuna võiks väljendada nõnda. Ära hetkekski unusta, et su värss on tänapäeva, nõukogude inimese mõtete, tunnete ja taotluste väljendaja, relv kommunismi ja rahu nimel peetavas võitluses! Kanna väsimatult hoolt selle eest, et too relv oleks vahe, löögivõimas ja märkitabav, et sa seda meisterlikult käsitsema õpiksid! Küllap ei jää siis ka edasine edu tulemata.

O. UTT

KALJO KANGUR

Seisan su kõrval

Siis, kui vastsele teeharule
asetad rööpaid
kesk lumist rajuilma,
väsinud, alistuv marule, —
siis ma seisan su kõrval
ja tõsiselt
vaatan su silma.

Või siis, kui su kätes, mis karedad
aastatepikkusest tööst,
päevast päeva, öösse ööst
kulutades aastad paremad,
teoks saab julge prognoos, —
siis ma seisan su kõrval
ja minu süda
lööb sinu omaga koos.

Aga kui võõrad pilgud,
külmad ja tigedad,
milledes saagiahnus vilgub,
kaugel või ligemal
vaatavad mõnitavalt me maad,
tööliste kodumaad,
mille homset
sõprade silmadest näed, —
siis sinu kõrval seistes
on mu käed
rusikais, nii nagu sinul
ja miljoneil teistel.

Kontsert Toomeorus

Neljapäeval andis Toomeorus kontserdi Läti Filharmoonia Riia estraadiorkester.

Teatavasti ei ole Lätis kuni viimase ajani professionaalset estraadiorkestrit, kes oleks vabariigis propageerinud lätlaste endi, samuti ka teiste nõukogude ja välismaiste heliloojate kerget muusikat. Nimetatud orkester on noor, ta loodi alles 1957. aasta alguses. Kuid juba on esineda jõutud peaaegu kõigis liiduvabariikides.

Orkester on saavutanud korraliku ansamblilise täpsuse: nii intonatsioonis kui ka metraalsuses. Esitatud palad mängiti maitsekalt ja forsseerimata.

Siiski oleks soovinud kuulda kerge muusika tõsisemaid palu, midagi meeldejäävamat. Nähtavasti otsib kollektiiv veel «oma käekirja». Väga meeldivalt esines noor sõnakunstnik Harri Grinevitš, kelle põimikud «Meie tänav» ja «Meie külalised» olid kava parimateks numbriteks. Vokaalsolistidest esinesid M. Pavasars, S. Braže, V. Geichmann ja A. Balinja. Erilise menu osaliseks sai viimane (A. Lõhmus), keda tunneme Eesti raadiost «Kammipilli polka» jt. laulude kaudu.

Pantomiim on meil vähe harrastatav kunstiala. Sellele huvitavale žanrile peaks aga pöörama rohkem tähelepanu. Janis Pirvics esitas stseenid «Restoranis» ja «Lend Kuule».

Väga temperamentselt tantsisid baleriinid Marga Svelme ja Emilia Piladze. Eriti hea oli «Poso-double».

K. TUBERIK

KIRJANDUS ja KUNST

Esimesed

Eelolevale laulupeole ootame arvukalt külalisi. Neid tuleb ka paljudest Nõukogude Liidu vennasvabariikidest, tuleb rahvademokraatia maadest, tuleb Soomest ja mujalt. Rohkesti on igast maailmakaarest oodata väliseestlasi. Sel puhul meenutagem, et Eesti laulupidude külastamine naabrite poolt kujunes traditsiooniliseks juba 90 aastat tagasi. Ka siis saabus Eestisse sõbralikke väliskülalisi, kelle soojad sõnad eestlaste rahvusliku ürituse tagasihoidliku alguse kohta olid suureks julgustuseks kõigile peolistele. Ka siis tuli laulupeole eestlasi mujalt — Riiast ja Peterburist, kust sõit Eestisse oli tol ajal tülikas.

Esimest Eesti laulupidu külastasid väljastpoolt soomlased J. Aspelin, hiljem tuntud arheoloog, ja C. G. Svan, koolijuhataja Helsingist, ning keeleteadlane akadeemik P. Hunfalvy Ungarist. Eesti laulupeo muljeil peatus Hunfalvy oma teoses «Reise in die Ostseeprovinzen». Soomlased kirjutasid laulupeost ajalehtedes ja ajakirjades. Väliskülaliste kirjutised annavad meile olulist lisa laulupeo kulgemise ja rahva meeleolude kohta peo päevil, sest vabamate tsensuuriolude tõttu võisid nii soomlased kui ka ungarlased kirjutada avalikumalt, kui seda sai teha Eestis. Et 1869. a. peo külalistest ja nende kirjutistest oli aga juba pikemalt juttu «Edasi» veergudel 27. VI 1959. a., siis me ei peatu neil lähemalt. Seevastu tutvugem teise ja kolmanda laulupeo külalistega, samuti nende kirjeldustega poliitilistest meeleoludest Eestis.

Teine laulupidu peeti eesti rahvusliku liikumise äärmiselt pingerikkal perioodil. 1878. a. oli puhkenud terav avalik lõhe rahvusliku ljikumise kahe suuna vahel. Samal aastal ilmuma hakanud ajaleht «Sakala» oli asunud teravalt ründama Balti saksa aadlit, pastoreid, sakslaste majanduslikke ja poliitilisi eesõigusi, üldse kõiki feodaalkorra igandeid. See viis Jakobsoni ja «Sakala» konflikti seni rahvuslikus liikumises juhtival positsioonil olnud kodanlik-klerikaalse suuna, Jannseni-Hurda pooldajatega, kes arendasid küll hinnatavat kultuuritööd, kuid püüdsid sedagi teha kompromisside alusel sakslastega. J. V. Jannsen oli sealjuures end otseselt müünud sakslastele. Mitmel rindel võitlust arendavale C. R. Jakobsonile kuulus rahva laiade hulkade poolehoid. Kui sakslased neis oludes saavutasid 1879. a. «Sakala» ajutise sulgemise valitsusvõimude poolt — ajalehe vastu tõsteti süüdistus sotsiaaldemokraatlikus propagandas —, muutus rahva meeleolu üsna ärevaks.

Sellisesse ärevasse aastasse langeski teine laulupidu. Luba selle korraldamiseks oli saabunud juba 1876. a., mil otsekohe asuti peoks ettevalmistusi tegema. Kuid 1878. a. püüdis Jannsen laulupeo toimumist takistada ja seda pikemaks ajaks edasi lükata. Nimelt oli «Sakala» ilmuma hakkamise järel Jakobsoni populaarsus kasvanud. Rahva pahameel Jannseni vastu oli aga sakslastega kokkuleppimise pärast tõusnud teravaks vaenuks. See häiris Jannsenit ja ta otsis laulupeo mittepidamiseks igasuguseid põhjusi: katk ähvardavat levida Eestisse, rahva hulgas valitsevat «rahutu meeleolu» jne. Õigesti kirjutas M. Veske: «Peapõhi oli Jannsenil ja neil kahel õpetajal (Jannseni pooldajal — L. L.) kartus, selle rahva ette astuda, kellel nende peale nii väha usaldust on...» Jannseni argumendid tõrjuti laulupeo komitees kõrvale ja 20.—22. juunini 1879. a. toimus teine eesti üldlaulupidu.

Sellele peole tuli Soomest kaks külalist. Kohal viibis C. G. Svan, kes oli Tartus olnud ka 1869. a. Ta oli vahepeal üsna hästi ära õppinud eesti keele ja tundis paljusid eesti rahvusliku liikumise tegelasi. Eesti poliitilisi olusid jälgides oli Svan võtnud kindlalt seisukoha C. R. Jakobsoni poolel. Teine külaline Soomest oli A. Granfelt, hilisem silmapaistev soome karskusliikumise tegelane. Granfelt oli 1874. a. arstiteaduse üliõpilasena mõnda aega õppinud Tartus. Ka tema tundis Eesti olusid, oli liikunud J. V. Jannseni perekonnas ja jälginud «Vanemuise» tegevust, «Eesti Kirjameeste Seltsi» tööd ning oli kirjutanud 1875. a. pikema sarja artikleid Eestist. Oma vaadetelt oli Granfelt konservatiivne. Eestis kaldus ta toetama Jannsenit-Hurta. Kuigi ta C. R. Jakobsoni programmi ja taktikat õigeks ei pidanud, suhtus ta «Sakala» toimetajasse siiski tõsise lugupidamisega.

Eestisse tulles ei tahtnud Svan sel korral olla Jannseni külaline, nagu soomlased olid seda olnud 1869. a. Ilmselt oleks see asjaolu teda hiljem liigselt sidunud. Seepärast kirjutas Svan sõidu eel Jakobsonile ja palus kaasabi endale ja oma kaaslasele peavarju leidmiseks. M. Veske kaudu korraldati see küsimus nähtavasti külaliste soovi kohaselt.

Soomlaste esimeseks muljeks reisil läbi Eesti oli see, et «Sakala» ja «Eesti Postimehe» ringkondade vaidlused on leidnud laia kajastuse kogu maal. Neile selgus igal sammul, et rahvahulkade poolehoid kuulub «Sakalale» ja Jakobsonile. Niipea kui kaassõitjad rongil või jaamadesse kogunenud inimesed märkasid Svani taskus «Sakala» numbrit, olevat kostnud aina rõõmsad ja tervitavad hüüded: «Soomemehel on «Sakala».»

Rahva seisukohavõtt Jannseni vastu ja Jakobsoni poolt avaldus soomlaste kirjelduse kohaselt laulupeol pidevalt. Selle kohta kirjutas Svan ajalehes «Keski-Suomi» järgmist. Peo eelpäeval olid lauljad käinud suure vaimustusega tervitamas vana Kreutzwaldi, kes elas juba mõnd aastat Tartus oma väimehe juures. Peokomitee, mis põhiliselt koosnes kodanlik-klerikaalse partei esindajaist, soovis saavutada samalaadset Jannseni austamist. Seepärast määrati, et rongkäik peab suunduma peoplatsile mööda Tiigi tänavat, mille ääres asus Jannseni kodu. Nii see toimuski, kuid tulemused kujunesid teistsugusteks, kui loodeti. Svan kirjutab, et laulupeoliste rongkäik liikus esialgu rahulikult piki Tiigi tänavat. «Nüüd see on juba üsna maja kohal (s. o. Jannseni maja kohal — L. L.). Antakse märku ja esimene grupp hüüab «hurraa», kuid kuidagi leigelt. Tuleb teine grupp, veel leigemalt käib hurraatamine. Kolmas hüüab küll innukamalt, kuid neljas ei tee häältki». Nii see olevat toimunud kogu rongkäigu kestel. Enamik lauljaid möödus Jannsenite majast vaikides, paljude näol olevat olnud halvasti peidetud pilkenaeru. Rongkäik kujunes niiviisi Jannseni-vastaseks demonstratsiooniks. Põhjust näeb Svan Jannseni reetlikus kokkuleppes sakslastega, mis on üldiselt teatavaks saanud, ning Jakobsoni-vastastes intriigides ja võitlustes. Rahva enamiku poolehoid kuulub täiesti Jakobsonile, kelle teravad väljaastumised sakslaste ja pappide vastu on saavutanud üldise heakskiidu.

Huvitavaid andmeid saame Svani kirjutisest ka pidupäevade sündmustiku kohta. Nii kirjeldab Svan rahva reageerimist Peterburi eesti koguduse pastori Freifeldti kõnele, millest on teada, et see oli äärmiselt mustasajaline sisult ja teravatooniline väljendustelt. Freifeldti kõne kohta kirjutas isegi Jannsen, et «kõnes sõnu ette tulnud, mis meie üldisel rahupidul parem oleks võinud ütlemata jääda».

Svan kirjutab, et Freifeldt olevat alustanud oma kõnet rahva poole pööratud manitsusega jääda usklikuks ja pöörduda tagasi kiriku rüppe. Praegu olevat rahvas end sotsiaal-demokraatlastest ja nihilistidest — mõeldud oli Jakobsoni — hukutada lasknud ja kurjale teele läinud. Freifeldt olevat seejärel kogu kõne kestel mõnitanud Jakobsoni ja eesti rahvast ning lõpetanud soovitusega, et rahvas ei peaks enam kuulama «eksitajaid», vaid uskuma ainult «oma sakslastest kirikuõpetajaid». Svan kirjutab, et kõne kestel tekkis üldine elevus. Kõigile oli selge, et Freifeldti süüdistused olid suunatud Jakobsoni ja «Sakala» vastu. See kutsus esile suure pahameele ja ärevuse. Süüdistus sotsiaaldemokraatias oli tsaaririigis raske kuritegu. Selle avalik esitamine oli provokatsiooniline ja võis põhjustada tõsiseid repressioone riigivõimudelt. Et Svan rahva meeleolu õigesti mõistis, näitab järgmine väljavõte Ado Reinvaldi kirjast C. R. Jakobsonile, milles samuti iseloomustatakse rahva reageerimist Freifeldti kõnele. A. Reinvald kirjutab: «Terve rahvas sai tulivihaseks, 24 laulukoori andsivad ülesse, et nemad ei laula ja pidu kees ja laenetas vägevas vihas. Iga Eestlase näu pääl võis osav lugeja elu ja tuld näha ja rusikas käed ei olnud mitte aruldased asjad.»

Svan ütleb õigesti, et kõne saavutas soovitust vastupidise tulemuse ning ärritas rahvahulki vaenule pappide ja sakslaste vastu. Igal pool olevat tekkinud rühmi, kus ägedalt arutati olukorda ja avaldati vaenu laulupeo juhtkonna vastu, kes niisugust kõnet laskis pidada. Inimeste hulgas olevat üldse liikunud mitmesuguseid ärevaid jutte. Räägitud, et laulupeol tehakse teatavaks «Sakalale» armuandmise kiri, mille kohaselt kaheksakuine ilmumise keeluaeg muudetakse kaheksanädalaseks. Teised arvanud, et peol hakatakse koguma allkirju palvekirjale, mis pidi taotlema «Sakalale» armuandmist. Olevat palju juttu olnud sellest, et Jakobson olevat salaja kohal ja valmistavat mingit aktsiooni ette. Kui Jakobsoni õde peoliste hulgas ära tunti, korraldati talle avalik ovatsioon. Nii toetab Svani kirjutis meie teadmisi teise laulupeo pinevast meeleolust, mis oli vaenulik sakslaste ja jansenistide vastu.

Svan kriipsutab alla, et ka peosöögi ja peokõnede ajal oli rohkeid vaenuavaldusi jansenistide suhtes. Esines palju tervisejoomisi, milles positiivselt mainiti Jakobsoni, «Sakalat», soomlasi ja lätlasi. Oli püüdeid vahekordi veelgi selgitada ja mitmel korral kostnud hüüdeid: «Kõik «Sakala» mehed siia!» Sellekohast jagunemist siiski takistati. Svan arvab, et vastasel korral oleks asi võinud väga tõsiseks minna, sest oli ju Jakobson valitsuse silmis ebausaldatav mees, tema ajaleht oli võimude otsusega keelatud. Avalik Jakobsoni toetav demonstratsioon oleks tekitanud konflikti riigivõimuga.

Oma tähelepanekuist 1879. a. teeb Svan järelduse, et eesti rahvas sidus sel mendil oma edasise saatuse tihedalt Jakobsoni ja «Sakala» nimega.

Teine laulupeokülaline Soomest A. Granfelt ei kirjutanud midagi täpsemat oma muljetest. Kahtlemata oli ta üllatatud sündmusist, laulupeo meeleolud olid talle ootamatud ja ebameeldivad, nagu võib järeldada tema hilisemaist kirjutistest. Jannsenite sõbrana ei tahtnud ta selliseis tingimusis ilmselt sõna võtta.

Granfelti ja Svani kaudu said juhtivad Soome poliitikud 1879. a. detailse ülevaate olukorrast ja meeleoludest Eestis. Need teated äratasid Soomes uuesti aktiivse huvi Eesti olude vastu. Jannsenit pooldavad ringkonnad — soome kodanlik-rahvusliku liikumise juhid — olid Eestis asetleidnud sündmustest ilmselt häiritud. 1879/80. a. talvel ulatus nendeni veelgi täpsemaid teateid võitlusest Eesti Kirjameeste Seltsis ja Aleksandrikooli komiteedes. Nad võisid jälgida ka seda, et uuesti ilmuma hakanud «Sakala» jätkas «Eesti Postimehe» ja üldse klerikaalide ründamist. See kõik seletab, miks külaliste arv Soomest järgmisel, 1880. aasta laulupeol oli üsna suur. Neid oli seitse. Uuesti tulid Granfelt ja Svan. Saabus esimese laulupeo külaline, Jannsenite lähedane perekonnasõber tuntud arheoloog J. R. Aspelin. Tuli luuletaja Eino Leino vanem vend, tol korral noor üliõpilane A. Lönnbohm. Lisaks eelnevatele saabusid tõlkija ja kirjanik P. Cajander. I. Hedberg ja arheoloog Appelgren-Kivalo. Enamik neist olid Yrjö-Koskineni konservatiivse poliitilise rühmitusega seotud. Svani demokraatlikumaid seisukohti toetas aga vististi P. Cajander.

Laulupeo korraldamise kavatsusel 1880. a. oli teatav tagamõte. 1879. a. peo sündmused olid kujunenud klerikaalide partei fiaskoks. Nagu kirjutab Jannseni väimees reaktsionäär H. Rosenthal, hakati seejärel otsima teid, kuidas «selle peo deprimeerivat mõju kaotada või vähemalt nõrgestada võiks». Selleks otsustati kohe järgmisel aastal korraldada uus laulupidu ja teha kõik, mis võimalik, et eelmise aasta Jannseni-vastased meeleavaldused ei korduks. Seepärast kavatsetigi laulupidu pidada Tallinnas, uute juhtivate isikutega ja uues kohas. Kuid laulupeo juhtimise kiskusid jansenistid jälle eneste kätte. H. Rosenthal hakkas laulupeole Tallinna «tähtsate» isikute hulgast kiiresti patroone otsima. Muusikalised juhid pidid samuti olema sakslased. Jakobsoni soovitusel ja laulukooride toetusel sai kooride üldjuhiks oneti Johannes Kappel. Laulupeoks tuli rahvast kokku suhteliselt vähe. Esimesel laulupeol oli lauljaid-mängijaid 800 ümber, teisel üle 1000, nüüd tuli kokku umbes 500 lauljat ja 200 mängijat. Põhjus oli muidugi osalt selles, et eelmine laulupidu oli peetud alles aasta eest. Kuid kindlasti mõjus kaasa pahameel reaktsionääride mahhinatsioonide üle laulupeo kava koostamisel, kodanlik-demokraatlike ringkondade väljatõrjumine laulupeo komiteest ja kogu ürituse seadmine sakslaste hoolduse alla.

Kolmanda laulupeo kestel selgus aga ilmekalt, et reaktsioonilised klerikaal-kodanliku suuna tegelased, eesti kodanluse juhid, olid rahvast täiesti eraldunud ja minetanud vähimagi populaarsuse. Nad ise ei arvestanudki enam rahvast. Hoopis olulisem oli neile hea läbisaamine «tähtsate isikutega» sakslaste hulgast.

Soomlaste tähelepanekuid laulupeost esitasid ühelt poolt Yrjö-Koskineni rühmituse liikmed, kes püüdsid vähemalt esialgu säilitada muljet, et Eestis on Jannsen ja Hurt tunnustatud rahvajuhid, et «rahvusterviklus» pole siin millegagi häiritud. Teisel poolel on Svani kirjutised (avaldatud P. Cajanderi toimetatud ajalehes). Svan märgib ära eesti kodanlike tegelaste eraldumise rahvast. Ta rõhutab, et see avaldus eriti selgelt peosöögil, kus «tähtsamad» isikud olid koondatud eri ruumi. Isegi soome külaliste suhtes avaldus samasugune hoiak. Soome üliõpilased ja vähem tähtsad mehed — ilmselt ka Svan ise — olid asetatud kõrvalruumi, kust kõiki kõnesid ei olnud võimalik kuulda. Svan oli paigutatud peokõnelejast eemale nähtavasti sel põhjusel, et tema eelmise aasta kirjutised laulupeost ei olnud Jannsenitele vastuvõetavad. Mida vähem ta sündmuste käigust nägi ja kuulis, seda vähem sai ta ka kirjutada. Ainult väga valitud seltskond, «honorationes», nagu ütleb Svan, olid kutsutud lõppeinele H. Rosenthali juurde. Svan märgib, et seal toimusid aga kõik kõned ja kogu jutuajamine saksa keeles Isegi eesti keele ja kultuuri arenemise vajadusest kõneldi saksa keeles. Ainus eestikeelne sõnavõtt olnud Hurdalt. Kui soomlased tegid ettepaneku tõsta klaas eesti keele arendamise ja eesti keelele suuremate õiguste taotlemise eest, siis vastas sellele Harry Jannsen saksakeelse kõnega. Svan ütleb, et sellega õieti eestlased ise (peaks muidugi ütlema, et eesti kodanlus) sümboolselt loobusid võitlusest oma rahvuslike nõudmiste eest. Nii banketi kestel kui ka kogu laulupeol avaldus Svani arvates selles ringkonnas ülemäärast lõimitamist sakslaste ees, asjatut ja ebakohast sakslaste teenete ülistamist.

Svani kirjutis kutsus Soomes esile terava poleemika. Pikema vaheaja järel võttis eesti küsimuses sõna Yrjö-Koskinen, kes väga resoluutselt asus kaitsma Jannseni-Hurda suunda ning arvustama Jakobsoni. Poleemika Eesti olude kohta arenes 1880.—82. a. soome ajakirjanduses elavalt ja on meile väärtuslikuks lisaallikaks selle perioodi tundmaõppimisel.

Eeltoodud märkmed soome külaliste laulupeo-kirjeldustest täpsustavad meie teadmisi esimeste laulupidude kohta. Loomulikult esitasid külalised need kirjeldused oma poliitiliste vaadete kohaselt. Sõltumata sellest oli aga nende üldine suhtumine meie laulupidudesse heatahtlik ja sõbralik. Nii rajati esimestel laulupidudel naabritega kultuurilise suhtlemise progressiivne traditsioon. Selle ulatuslikumaks arenemiseks kodanliku ühiskonna tingimusis ei olnud olud muidugi mitte soodsad.

Alles sotsialistlikus ühiskonnas on seegi laulupidude progressiivne tava süvenenud ja muutunud rahvaste sõpruse võimsaks demonstratsiooniks.

L. LOONE

Eesti laulupeod väliskülaliste pilguga

Aastapäevanäitus kunstimuuseumis

Fotodel: (kõrval) I. Malini «Kolmikportree» (õli, 1959); (all) S. Skopi autolito «Süüa tahaks» (1959) sarjast «Tahame elada, naerda!», mis kujutab laste elu kapitalistlikus maailmas.

Kolmapäeval, 13. juulil avati Tartu Riiklikus Kunstimuuseumis Eesti NSV XX aastapäeva kunstinäitus. See on koostatud Tartu kunstimuuseumi fondidest, hõlmatud on kunstnike viimase viie aasta looming. Kodulinna kunstisõpradele pakub kindlasti eriti huvi see, et näitusel on eksponeeritud ka Tallinna kunstnike teoseid, millega võidakse nüüd tutvuda. Ekspositsioon on uudne — skulptuur ja tarbekunst on esitatud omaette saalides.

Näitus jääb avatuks augusti keskpaigani.

M. LAUBRE

Eesti nõukogude kunst Tartu Riikliku Kunstimuuseumi kogudes

EFRAIM ALLSALU

Efraim Allsalu on eesti nõukogude maalikunsti noorema põlvkonna esindaja, kes oma ettevalmistuse on saanud nõukogude kunstikoolis. Ta sündis 20. veebruaril 1929. a. Tartus käsitöölise perekonnas. Pärast keskkooli lõpetamist 1948. a. alustas ta sama aasta sügisel õpinguid Tartu Kunstiinstituudis maali alal. Õpingud lõpetas ta vahepeal ümbernimetatud ENSV Riiklikus Kunstiinstituudis 1954. a. Seejärel siirdus E. Allsalu pedagoogiks Tartu Kunstikooli, kus ta töötab praegugi maali ja kompositsiooni õpetajana.

Pedagoogilise töö kõrval on E. Allsalu tulemusrikkalt tegutsenud loovkunstnikuna. Alates 1956. a. esineb ta pidevalt Tartu kunstinäitustel, samuti on ta tähelepanu äratanud vabariiklikel ülevaatenäitustel. Edukas oli kunstniku osavõtt 1959. a. korraldatud Eesti NSV ja Balti vabariikide temaatilisest maalinäitusest, kus talle määrati vabariiklik preemia.

Allsalu kui maalijat on esmajoones huvitanud inimene, keda ta kujutab portreedes, samuti figuraalsetes kompositsioonides.

Tema varasemas loomingus domineerib portree. Allsalu kujutab peamiselt haritlasi — kunstnikke, luuletajaid, õpetajaid, samuti inimesi oma kodusest ringist. Viimaseil aastail on ta loonud mitu õnnestunud kompositsioonimaali — «Teomehe pere lõunalauas», «Asfalteerijad», «Neiud ehitusplatsil» (ülal). Tema tööd oma kerge, peene psühholoogilise alakoega tunduvad mõnevõrra mõtisklevad olevat. Nad kõik on teostatud isikupärases tagasihoidlikus üldkoloriidis, joonistus on selge, kompositsioon ülevaatlikult lihtne.

Tartu Riikliku Kunstimuuseumi kogudes on viis E. Allsalu maali, neist kolm portreed («Juhan Liiv», «Skulptor R. Timotheuse portree» ja «Saima Kuilli portree») ning kaks figuraalset kompositsiooni («Ajalehte lugemas» ja «Neiud ehitusplatsil»).

Portreedest on eriti huvitav «Saima Kuilli portree» (all) (1958). Tumedates hallides toonides täisfiguur profiilis on antud kontrastselt heledal kollakal taustal. Kaunis on figuuri puhas, peaaegu graafiliselt mõjuv selge kontuurjoon. Portrees on tõsidust ja kargust.

«Neiud ehitusplatsil» (1959) käsitleb nõukoguliku tänapäeva hoogsat ehitustegevust. Kolm tublit tütarlast on hetke peatunud töös. Nende täisfiguurid täidavad kolmnurgana peaaegu kogu lõuendi. Ehitusplats on üle külvatud valgusest ja päikesest, mis hajutab kontuure ja heidab figuuridele ning väljakule tugevaid rahutuid mänglevaid värvilaike. Kunstniku värvipalett on siin rikkalik ja joonistus liikuv.

E. RATNIK

Tallinna kinostuudios juubeliaastal

Eesti NSV 20. aastapäeva eelsed päevad on kibekiired ja töörohked ka Tallinna kinostuudios. Millega täidavad kinomehed praegu oma filmilinte ja mida uut võime lähema poolaasta jooksul näha ekraanilt — sellest pajatas «Edasi» toimetuse töötajale Tallinna kinostuudio stsenaariumide osakonna toimetaja sm. V. Kruustee:

«Tegemist on praegu lausa kuhjaga mõlemate, nii kroonika- kui ka kunstiliste filmide stuudio töötajatel. Kroonikutele toob palju väntamist lähematel päevadel toimuv laulupidu. Filmilindile jäädvustatakse kogu laulupidu ja ka sellele eelnev, näiteks külaliste vastuvõtmine. Osa läheb katkenditena meie nädalaringvaatesse, osa üleliidulisse kinokroonikasse. Peale selle valmistame tervikliku kroonikafilmi laulupeost. Ka laiekraankino jaoks jäädvustame oma rahva suurtest pidupäevadest ühte-teist.

Selle kõrval on stuudiol ülesanne valmistada laulupeo ainetel ka kaks kunstilist filmi. Egon Ranneti stsenaariumi järgi vändatava «Kõla kõvemini, laul» tegevus lõpeb laulupeol. Režissöörid R. Fogelman ja R. Kasesalu kasutavadki eelolevaid pidustusi episoodide filmimiseks.

Tuleval aastal tahame linastada teise laulupeoteemalise filmi, sedapuhku laiaekraanilise «Elu lätteil». Autoreiks on P. Volpin ja A. Ertmann, režissööriks Julius Kun. Põhilised tööd seisavad veel ees. Laulupeo ajal võetakse täis esimesed meetrid filmilinti.

Eesti NSV 20. aastapäevale on pühendatud minu stsenaariumi järgi loodav kunstiline film «Perekond Männardid». Film räägib töölisklassi võitlusest Eestis 1918.—1934. aastani. Sündmustiku keskpunktiks on 1924. aasta 1. detsembri relvastatud ülestõus Tallinnas. Režissööriks on Aleksander Mandrõkin, muusikaliseks kujundajaks B. Kõrver. Filmis teeb kaasa ka Tartu näitlejaid. Nii näiteks mängib Männardite perekonnapead Paul Ruubel, Liisbet Neiderit Hilda Sooper, Männardite nooremat poega Ilmarit TRÜ Arstiteaduskonna üliõpilane Peeter Volmer. Kaastegevad on veel «Vallatutest kurvidest» tuntud Terje Luik ja Tallinna näitlejad Rudolf Nuude, Evi Rauer, Olev Eskola, Alfred Rebane, Alfred Mering jt. Praegu on käsil viimased võtted. Filmi loodame kinolinale lasta käesoleva aasta sügisel.

Tallinna kinostuudiole on usaldatud luua esimene värviline kunstiline panoraamfilm. Selle teeme laiekraanifilmi «Vallatud kurvid» ainetel. Paviljonivõtted teostasime Moskvas. Tallinnas ja Tallinna ümbruses lõpetame välisvõtted. Režissööridel Julius Kunil ja Kaljo Kiisal on kavas töödega lõpule jõuda oktoobrikuus. Esialgne variant filmist tuleb venekeelne, sest see läheb demonstreerimisele ainult panoraamkinodesse. Meie publik peab asjaga tutvumise edasi lükkama selle aja peale, millal Eesti NSV-s valmivad panoraamkinod. Suuri muutusi filmi sisus ei ole. Näitlejate koosseisu on juurde tulnud Ervin Abel. Eve Kivi, kes varem mängis meditsiiniõde, on uues variandis mootorrattur.

Rõõmustavat on ka väikestele kinokülastajatele Varsti tahab meie stuudio valmis jõuda O. Lutsu «Nukitsamehe» ainetel loodud kaheosalise värvilise nukufilmiga «Metsamuinasjutt» (stsenaariumi autor ja režissöör Elbert Tuganov).

Käesoleva aasta lõpuks peame ekraanile laskma Vladimir ja Aimeé Beekmanni kirjandusliku stsenaariumi (stsenaariumivõistlusel tunnistati III preemia vääriliseks) järgi loodava kunstilise filmi «Ühe küla mehed». See käsitleb eesti kalurite elu, nende läbielatud juhtumisi Soome rannikul, kuhu torm neid paiskab. Stsenaarium pakub head materjali karakterite loomiseks, psühholoogilisteks episoodideks.

Näitlejate-proovid on lõpukorral, peagi alustatakse võtteid Jüri Järveti ja Felix Knorre stsenaariumi järgi väntamisele tuleva laiekraanilise muusikalise kinokomöödia «Pärlikukk» loomiseks. Muusika ja laulud kirjutavad filmile Edgar Arro ja Uno Naissoo. Peaosas mängib ja laulab Georg Ots. Lavastab Viktor Nevežin.

Rõõmustav on märkida, et suur osa eesti kirjanikke on asunud koostöösse meie stuudioga ja kirjutab uusi stsenaariume. Hans Leberechtil on käsil kirjanduslik stsenaariumi «Omad inimesed» loomine. A. Liives kirjutab kinokomöödiat «Lend Kuule». L. Remmelgas ja režissöör A. Mandrõkin töötavad «Libahundi» ainetel loodava filmi kallal. Tänapäeva kolhoosinoorte elust on juttu R. Vaidlo kirjanduslikus stsenaariumis «Kiri kahel vihulehel». Peagi hakkame lavastama M. Talvesti komöödiat «Rummu Jüri». M. Talvest töötab juba uue stsenaariumi kallal, mis kannab pealkirja «Kas see on õnn». Käsitletakse usuprobleeme, töö ja isikliku elu vahekordi.»

HIINA RAHVAVABARIIK. Loodeprovintsides käib täie hooga talinisu koristamine.

Fotol: nisu koristamine Tuntšuani linna rajoonis Santsi provintsis.

HE PINGI foto Sinhua agentuur

Ho Ši Min valiti uuesti Vietnami DV presidendiks

HANOI, 15. 7. (TASS). Nagu teatas Vietnami Informatsiooniagentuur, valiti Vietnami DV Rahvuskogu istungjärgu plenaaristungil täna president Ho Ši Min ühel häälel uuesti Vietnami Demokraatliku Vabariigi presidendiks.

Rahvuskogu esimese koosseisu alalise komitee esimees ja Vietnami Isamaarinde esimees Ton Dõk Thang valiti ühel häälel vabariigi asepresidendiks ning Vietnami Töörahvapartei Keskkomitee Poliitbüroo liige Tšoong Tin valiti üksmeelselt Vietnami DV uue Rahvuskogu alalise komitee esimeheks.

Etioopia on valmis abistama Kongo vabariiki

ADDIS ABEBA, 15. 7. (TASS). Kohaliku ajakirjanduse teatel saatis Etioopia keiser Haile Selassie I Kongo Vabariigi peaministrile Patrice Lumumbale telegrammi, milles ta teatab, et Etioopia on valmis abistama Kongot korra jalulseadmisel.

Kisi valitsus lahkus

NEW YORK, 15. 7. (TASS). United Press Internationali korrespondent teatab Tokiost, et Kisi valitsus lahkus täna õhtul ametist.

KUTSUTAKSE KOKKU JAAPANI PARLAMENDI ERAKORRALINE ISTUNGJÄRK

TOKIO, 15. 7. (TASS). Tokio raadio teatab, et valitsus ja Liberaaldemokraatlik Partei alustasid täna Sotsialistliku Partei ja Demokraatliku Sotsialismi Parteiga läbirääkimisi parlamendi erakorralise istungjärgu kokkukutsumise üle.

Kolme partei esindajate läbirääkimistel jõuti kokkuleppele, et 18. juulil kutsutakse parlament 3—5 päevaks kokku erakorralisele istungjärgule — uue valitsuse juhi valimiseks.

Ühenduses sellega otsustasid valitsus ja võimulolev partei luulutada täna õhtul parlamendi korraline istungjärk lõppenuks.

Teatatakse, et kolme partei esindajate läbirääkimistel tehti opositsiooniparteide poolt ettepanek, et parlamendi erakorraline istungjärk kutsutaks kokku mitte lihtsalt uue valitsuse juhi valimiseks: arutada tuleks ka parlamendis valitseva olukorra normaliseerimist, alamkoja laialisaatmist ning selle esimehe ja aseesimehe vastutuse küsimust.

Kolonisaatorid peavad lahkuma Kongost!

Kolonisaatorite agressioon Kongo sõltumatu vabariigi vastu jätkub. Riigi territooriumile saabub järjest rohkem Belgia vägesid, kes püüavad hõivata tähtsamaid strateegilisi punkte. Leopoldville'is, Kongo pealinnas, on Belgia langevarjurid. Nad vallutasid ka vabariigi tähtsaima lennuvälja Ndžili. Pärast langevarjurite ilmumist on olukord pealinnas jälle pingeline.

Peaminister Lumumba ja president Kasavabu andsid väljaspool oma Kitoni ja Kamini sõjaväebaase tegutsevatele Belgia vägedele käsu kahe tunni jooksul baasidesse tagasi pöörduda ja neist mitte enam lahkuda. Belgia valitsus vastas sellele väljakutsuvalt, et tal «pole võimalik nõustuda Kongo valitsuse käsuga» vajaduse tõttu «eurooplaste elu ja varandust kaitsta». **France Presse'i agentuuri andmete põhjal on Kongo vabariigi peaminister Patrice Lumumba teatanud diplomaatiliste suhete katkestamisest Belgiaga.**

Iga tunniga selgub järjest rohkem üksikasju Aafrika noore vabariigi vastu suunatud vandenõust. **Praegu on tõestatud, et Ameerika ja Belgia agentuuride teated Kongo vabariigi palvest saata sellesse sõltumatusse vabariiki Ameerika või Belgia väed olid algusest lõpuni valed.**

Provokatsioonilisel käratsemisel oli aga oma eesmärk. See pidi varjama imperialistide agressiivseid plaane.

Nagu märgiti ka Nõukogude valitsuse hiljutises avalduses, on kolonisaatorite eriliseks huviobjektiks Kongo rikkaim provints Katanga, kus asuvad kapitalismileeri suurimad teemandi-, uraani-, vase-, koobalti- ja teiste maapõuevarade leiukohad. Maateadlased nimetavad Kongot «geoloogiliseks imeks» ja Aafrika Ruhriks. Katangas ongi endale pesapaiga leidnud Ameerika, Belgia ja Lääne-Saksamaa monopolistid, kes saavad sealt muinasjutulisi kasumeid.

Maailma üldsuse kasvava surve all võttis ÜRO Julgeolekunõukogu, kuhu Kongo valitsus pöördus, vastu otsuse Belgia agressiooni kohta Kongos. Saabunud informatsioonist nähtub, et ÜRO imperialistlikud liikmesriigid püüdsid agressoreid kaitsta. Ühendriikide presidendi Eisenhoweri avalduses ja Ühendriikide, Inglismaa ning Prantsusmaa esindajate sõnavõttudes ei leidunud ühtegi hukkamõistvat sõna Kongos omavolitsevate koloniaalröövlite aadressil. **Ja Julgeolekunõukogu võttiski vastu Tuneesia valitsuse nimel esitatud resolutsiooniprojekti, milles Belgia valitsusele tehakse ettepanek oma väed Kongo vabariigi territooriumilt välja viia. Agressiooniakti otsesest hukkamõistmisest, mida taotlesid Nõukogude Liidu ja Poola esindajad, põikles Julgeolekunõukogu kõrvale.**

Kui lugeda Ameerika, Inglise, Belgia ja Lääne-Saksa agentuuride valelikke ja kolonialismivaimust kantud teateid olukorrast Kongos, tekib tahtmatult tunne, et nad on pärit mitte XX sajandi keskpaigast, vaid XIX sajandi viimasest veerandist. «Neokolonisaatorite», tsiviliseeritud valgete röövlite loomus pole muutunud.

Interventsioon Kongos tähendab rohkemat kui imperialistide vandenõu hiljuti sõltumatuse saanud suveräänse vabariigi vastu. See on ettekavatsetud ja põhjalikult läbimõeldud provokatsioon, mis ähvardab rahvaste julgeolekut ja üldist rahu.

Aafrika kangelaslikud rahvad on oma seaduslike õiguste ja rahvusliku vabaduse eest võideldes Aafrika mandri poliitilise kaardi kahe-kolme viimase aasta jooksul põhjalikult ümber kujundanud. Kongos toimunud interventsiooni eesmärgiks on selle võimsa tõusulaine peatamine. Iga hinna eest tahetakse säilitada koloniaalrežiimi Keenias, Mosambikis, Angoolas, Rodeesias, Njassamaal ja teistes kolooniates.

Kongo varal tahavad kolonisaatorid «tõestada», et Aafrika rahvad pole sõltumatuseks veel küllalt «küpsed». Kuid ajalugu on maailma rahvaid õpetanud tõe ja vale vahel vahet tegema. Kongo sündmused tõendavad maailma rahvastele ainult seda, et kolonialismi säilitamine on häbiväärne ja ülemaailmsele rahule ohtlik. Rahvad mõistavad, et kui kolonisaatorid ei saa praegu Kongos vastulööki, siis kasvab nende jultumus. Seetõttu on kõigi rahuarmastavate riikide kohus organiseerida see vastulöök.

Kongos valitses kuni viimase ajani **kollektiivne kolonialism.** Belgia täägid kaitsesid välismaiseid monopole ja lõid nende jaoks soodsaid tingimusi. Sellepärast pandigi praegu kogu maailma silmade all toime Ühendriikide, Inglismaa, Prantsusmaa, Lääne-Saksamaa ja Belgia imperialistide ühiselt valmismõeldud ja organiseeritud **kollektiivne agressioon** imperialistlike monopolide võimu kindlustamiseks sellel maal.

Kolonisaatorid on aga unustanud, et ajad pole endised. Peaaegu 70 aastat — XIX sajandi keskpaigast XX sajandi alguseni — pidasid imperialistid sõda Aafrika anastamiseks. Käte maharaiumine, karistusekspeditsioonid, vahetpidamatu terror — miski ei suutnud tõkestada Aafrika rahvaste tahet vabadus ja sõltumatus kätte võidelda. Räpane koloniaalsõda Alžeerias on kestnud juba üle kuue aasta, kuid 600 tuhat Prantsuse sõdurit on võimetud alistama Alžeeria rahvast. Kolonisaatorid oleksid pidanud meenutama ka Vietnami, Suessi, Liibanoni, Jordaaniat. Asjatu on nende lootus pikema vaevata oma kuritegelikud plaanid Aafrikas ellu viia, koloniaalvõim Kongos taastada ja Aafrika, Aasia ning Ladina-Ameerika rahvad hirmule ajada. Kahurpaadidiplomaatia ja džungliseaduste ajad on jäädavalt möödas. Maailmas eksisteerivad võimsad sotsialismijõud, rahujõud, kes on võimelised peatama realiteeditunde kaotanud kolonisaatoreid.

Nõukogude inimesed toetavad kangelaslikku Kongo rahvast. Nad nõuavad imperialistliku interventsiooni viivitamatut lõpetamist, vennaliku Kongo rahva suveräänsete õiguste täielikku ja tingimusteta jaluleseadmist.

K. IVANOV

ITAALIA. Itaalia Vastupanuliikumise toimuma protestimiiting viimasel ajal puhul. Umbes seitse tuhat inimest juurde kavatsusega asetada pärjad fašismivastases võitluses langenute mälestusmärgi jalamile. Miitingust osavõtjaile ja ratsapolitsei. Algas demonstrantide viiesaja arreteeritu — sellised on Itaalia mused.

Föderaalnõukogu algatusel pidi Roomas sagenenud fašistlike provokatsioonide kogunes Püha Pauluse katedraali väravate tungis ootamatult kallale motoriseeritud metsik peksmine. Üle saja haavatu, üle ajakirjanduse andmetel tapatalgute tule-

Fotol: politsei miitingut laiali ajamas. *TASS-i fotokroonika*

Viimaseid spordiuudiseid

Moskvas toimuvatelt Nõukogudemaa kergejõustikumeistrivõistlustelt teatati hilisõhtul, et leningradlanna Tamara Press parandas järjekordselt enda nimel olevat maailmarekordit naiste kuulitõukes. Ta tuli NSV Liidu tšempioniks suurepärase tulemusega 17.42. Tamara Pressi õde Irina saavutas meistritiitli 80 m tõkkejooksus, korrates ühtlasi ametlikku maailmarekordit (10,6 sekundit). Maratoni võitis üllatuslikult leningradlane K. Vorobjov — 2:29.16,0.

110 m tõkkejooksus oli võidukas NSV Liidu rekordiomanik A. Mihhailov — 13,8. 400 m jooksu võitis K. Gratšov — 47,5 ja 1500 m jooksu A. Maritšev — 3.46,9.

5000 m jooksus pääsesid tartlased L. Virkus (14.35,2) ja H. Pärnakivi (14.38,6) finaali.

Üks Eesti ja neli Soome rekordit

Eile õhtupoolikul rivistusid Elva ujulas juba kümnendat korda Eesti—Soome maavõistluse avadefileeks eesti ja soome ujujad.

Kuus maavõistlust peeti enne sõda, pärast sõda on seekordne neljas. Enne sõda olid Soome ujujad meie eliidist ülekaalukalt paremad. 1957. ja 1958. aastal võitsid aga Nõukogude Eesti veesportlased. Mullu Kotkas toimunud kohtumisel suutsid põhjanaabrid revanšeerida. Tänavu mõlema maa ujujate poolt saavutatud hiilgetulemused eeldasid väga tasavägist võistlust.

Avaalaks oli naiste 100 m vabaujumine. Ulvi Voog asus võistlust juhtima juba esimestest meetritest ja tõi meie vabariigile ajaga 1.07,1 esimese võidu. Teine oli soomlanna R. Koivisto — 1.10,4. M. Alhonenile (Soome) ja tartlannale K. Rütterile anti mõlemale pronksmedalid — nad lõpetasid võrdselt ajaga 1.11,0.

Meeste 400 m vabaujumises läks soomlastele kaksikvõit. Esimene oli Soome rekordiga 4.38,7 Ilkka Suvando, teine K. Haavisto — 4.40,9. Eestlased O. Männa ja M. Eliste said aegadeks vastavalt 4.50,9 ja 5.23,7.

Naiste 100 m liblikujumises tuli suursaavutusega toime soomlaste noorim Seija Rimpilä.

14-aastane Jämsankoski koolitüdruk finišeeris esimesena uue rahvusrekordiga 1.17,3. Senine Soome rekordi omanik M. L. Lundquist ületas ka ise oma tipptulemuse ja oli ajaga 1.18,8 teine. Tartlanna Ingrid Rander püstitas uueks Eesti NSV rekordiks 50 m basseinis 1.20,0, 4. A. Tippel 1.22,6.

Värske NSV Liidu tšempion ja rekordiomanik Veikko Siimar pidas 100 m seliliujumises tasavägise võistluse Soome rekordimehe P. Grenneriga. Siimari finiš oli tugevam — ta sai ajaks 1.03,8. Grenner aga lõpetas uue Soome rekordiga 1.04,6. 3. P. Lundberg (S) — 1.09,0, 4. P. Raudsepp.

Naiste 400 m vabaujumises oodati eestlaste kaksikvõitu. See lootus aga ei täitunud. Ulvi Voog võitis küll ülekaalukalt, (5.29,3), kuid A. Tippel sai ajaks 5.43,5 ning pidi endast mööda laskma R. Koivisto — 5.40,7 ja M. Alhoneni — 5.43,3. Soome juhtis 30,5:24,5.

Meeste 100 m rinnuliujumises lõppes H. Lauritsa (E) ja P. Lairola (S) duell juba neljandat korda eestlase võiduga. Ajad — 2.42,8 ja 2.47,0. 3. T. Leskinen (S) — 2.49,3, 4. T. Tamp (E) — 2.50,2.

4×100 m kombineeritud teateujumises viis R. Prangel esimeses vahetuses Eesti NSV võistkonna pikalt ette. E. Maurer, I. Rander ja U. Voog suurendasid edumaad ja võitsid ajaga 5.17,8. Soome ajaks oli 5.23,2. Külaliste edu vähenes kolmele punktile — 38,5:35,5.

Päeva viimase ala 4×200 m vabaujumise võitsid soomlased uue rahvusrekordiga 8.57,5 ja asusid juhtima 43,5:38,5.

A. PALLON

Mustamäe laskerajalt

ALMAVÜ vabariiklikel meistrivõistlustel laskespordis võistlesid mehed harjutuses 3×40 lasku 50 m distantsilt väikesekaliibrilisest vabapüssist. Esikoha saavutas jällegi Leino Pets (Tallinn). Ta kogus 1096 silma. EPA õppejõud Aleksander Petuhhov kaotas talle 7 silmaga ja jäi teiseks. J. Veermaa (Tartu) oli 1074 silmaga neljas.

Naised võistlesid harjutuses 9+30 lasku väikesekaliibrilisest vabapüstolist. Võitis A. Rehtsalu (Tallinn) — 244 s. Tiiu Raba (Tartu) jäi 242 silmaga teiseks.

TEADAANDED

Tartu Linna Töörahva Saadikute Nõukogu saadikud sm. Nikolai Oll (valimisringk. nr. 59) ja Eduard Ertis (valimisringk. nr 61) katkestavad valijate vastuvõtu kuni 27. augustini seoses puhkusele asumisega.

Tartu Linna TSN Täitevkomitee

*

Alatiselt tegutsevas agitpunktis nr. 8, Vanemuise tn. 46, vestleb sm. M. Adamson teisipäeval, 19. juulil algusega kell 19 teemal «Mälestusi 1940. a. juunipöördest Tartus». Järgnevad kinofilmid.

*

Kaubandusvalitsus teatab ajalehes «Edasi» nr. 140 (16. juulil) ilmunud teadaandele täiendavalt: 20. juulil on tööstuskaupade kauplused avatud nagu tavalisel puhkepäeval. 21. juulil on tööstuskaupade kauplused suletud.

*

Reisijate toimetamiseks Tallinna on 19. juulil käigus lisarong, mis väljub Tartust kell 11.35. Piletite eelmüük V. Kingissepa tn. 8.

*

Seoses liikluse sulgemisega Riia tänaval on tunduvalt vähenenud autobusside kasutamine Veeriku linnaosas ning tekkinud reisijate ülekoormus V liinil (Tähtvere).

Tartu Autobussi- ja Taksiautopark teatab, et alates 17. juulist suletakse autobussiliiklus Veeriku liinil ning samaaegselt tihendatakse seda V liinil (raudteejaam—turuhoone).

*

Pühapäeval, 17. skp. kl. 8—18 lülitatakse Tartus elektrivõrgust välja Ülejõe linnaosa Raadil ja täiendavalt lõigus Leningradi maantee ning 1. Mai tänava vahel.

Toimetaja asetäitja O. UTI

Lugupeetavad tarbijad!

Säästke aega, tellige kaubad koju kauplusest „TARTU" Lenini väljak 2, tel. 04/521. Tellimusi võetakse vastu tööpäevadel kl. 13—18.

Tartu Kaubandusvalitsus

KINOEKRAAN

«SALUUT» — **«Kaugel kodumaast».** Algus kl. 12, 13.45, 15.30, 17.15, 19, 20.45, 22.30. Kl. 10.30 lastele **«Tähepoiss».** Alates esmaspäevast **«Vene suveniir».** Algus kl. 11, 13, 15, 17, 19, 21, 23.

«KOMSOMOL» — **«Põgenemine varjust»** (Alla 16. eluaastat keelatud.) Algus kl. 13.30, 15.15, 17, 18.45, 20.30, 22.15. Kl. 12.15 noorsoole **«Valge puudel».** Alates esmaspäevast **«Hai hammas».** Algus kl. 14, 15.30, 17, 18.30, 20, 21.30, 23.

«KALEV» — kl. 16 noorsoole **«Ahvide mägi». «181» ei vasta».** Algus kl. 17, 19, 21. Esmaspäeval kl. 17.30, 22 **«Tagahoovis».** Kl. 19.15. **«Rahu ja sõprusе visiit»** ja **«Tagahoovis».**

«KULTUURIKINO» — **«Kodanik Brich».** Algus kl. 16, 18, 20, 22.

KOHTUKUULUTUS

Villem Juliuse p. Leius, kelle elukoht on Tartus Salme tn. 5—8, on algatanud abielulahutuse oma naise **Astrid Elmari t. Leiuse** vastu, kelle elukoht on Tartus Jaama tn. 35—4.

Asi kuulub arutusele Tartu Linna Rahvakohtus.

Vanem-rahvakohtunik

TÖÖPAKKUMISED

Tartu Rajoonidevaheline Ehitus- ja Remonttööde Trust vajab **pottseppi, maalreid, puuseppi, müürseppi, krohvijaid, abitöölisi** ja **transporditöölisi.** Tulla R. Pälsoni tn. 4.

Kaadriinspektor

«Ühenduse» kolhoos vajab **kombainerit** ja **traktoriste.**

Esimees

Torma sovhoos vajab **traktoriste, seppa, elektrikut, karjakuid ja lüpsjaid.** Teat. Jõgeva raj. Torma, tel. Torma 3-a.

Direktor

Teeninduskombinaat «Edu» vajab **raamatupidajat** kuupalgaga 550 rbl. ja **koristajat.** Raamatupidajal vene keele oskus tarvilik. Pöörduda Ülikooli tn. 9, kaadriosakonda.

Direktor

Tartu Rajooni Tarbijate Kooperatiiv vajab linna kauplusse **koristajat, mees-abitöölist, kassapidajat.** Teateid saab kaadriosakonnast Lenini väljak 3.

Juhatuse esimees

Kolhoos «Uus Elu» Tartu raj. vajab **töölisi** rohimisele. Koguneda 18. skp. kl. 7 turuhoone juurde.

Juhatus

ENSV TA Füüsika ja Astronoomia Instituudi aparaadiehituse laboratoorium vajab **klaasipuhujat** (väljaõpe võimalik). Töökoht koos korteriga asub Tõraveres. Teat. Tartu, Füüsika ja Astronoomia Instituut, Toomemägi, tel. 44-14.

Direktor

MITMESUGUSI

Müüa **sõiduauto** «Willis» TA3-67 koos **järelvankriga.** Näha saab Ilmatari tn. 14 (Tähtvere linnaosas). H. Truupõld

Tartu rajooni Kirovi-nim. kolhoos ostab **lüpsilehmi** ja hea toitumusega **lehmmullikaid.** Teat. tel. Vorbuse 43.

Juhatus

Müüa vähe sõitnud **sõiduauto «Moskvitš».** Näha pühap., 17. skp. Kastani tn. 15—2. T. Avastu

Müüa korras **sõiduauto «Fiat»** koos tagavaraosadega. Näha Vanemuise tn. 46 17. skp. kl. 10—16. R. Paasik

Müüa **mootorratas** IŽ-56. Teat. Inseneri tn. 9-a alates kl. 18.

E. Nahhimovitš

Müüa sõidukorras **mootorratas** külgkorviga NSU (500 ccm). Teat. Võru tn. 142—1. L. Rammo

Müüa **sõiduauto** «Moskvitš-402». Küsida Ujula tn. 56—1 pühapäeval kl. 11—16, tööpäevadel pärast kl. 17.

E. Prikko

Müüa **mootorratas BMW.** Näha iga päev alates kl. 15-st Ülikooli tn. 10-a—11.

K. Kongo

Müüa pooleli olev **maja koos viljapuuaiaga** Valgemetsa raudteejaama lähedal. Teat. Põlva raj. Vastse-Kuuste s.-ag. Valgemetsa pk. või kohapeal. L. Oraka

Müüa **maja viljapuuaiaga.** Teat. Põlva raj. Rasina k/n. G. Päärend

Müüa halle, valgeid ja musti **karusnaha- ja villaküülikuid.** Vahetamiseks isaseid. Tulla kl. 14—19 Suur-Kaare tn. 17—1.

A. Noorhani

Müüa külgkorviga **mootorratas** 750 ccm. Näha 1. Mai tn. 58—3. K. Normann

Soovin osta 1,5-tolliseid **laudu.** Teat. C. R. Jakobsoni tn. 3, tel. 42-81.

V. Vaga

Üksik meeskodanik soovib **omaette tuba** või tulla **alliürnikuks.** Küte olemas. Samas müüa **mootorratas** IŽ-49 (1958. a.). Teat. Tähe tn. 107—4 kolmap. kl. 15—20.

E. Kihu

Kaks naisüliõpilast soovivad **omaette tuba.** Teat. sidekontorisse nõudmiseni.

V. Kuut

Mugav **korter** 32 m² (2 tuba + köök + veranda, vesi) **vahetada samasuguse või suurema vastu.** Teat. peasidekontorisse nõudmiseni. E. Kangro

Avaldame kaastunnet kaastöötaja Irlanda Sternfeldtile tema isa

JUHAN KURVITSA

sünd. 3. IV 1888
surn. 14. VII 1960

surma puhul.

Teeninduskombinaadi «Edu» kullassepaosakond

Ärasaatmine Maarja kalmistu surnukambrist samale kalmistule 17. skp. kl. 17.

Avaldame sügavat kaastunnet kaastöötaja Irma Jakovitsile tema pisipoja

ANDRESE

surma puhul.

Kaastöötajad

Avaldame kaastunnet töökaaslasele Ida Lepale tema ema

MARTA MOSINA

surma puhul.

Tartu Kalakombinaadi kollektiiv

EPA Zootehnikateaduskonna III kursuse üliõpilast

ILME LAGENURME

mälestab

zootehnikateaduskonna **kollektiiv**

Avaldame sügavat **kaastunnet** kaastöötaja Imbi **Kübarale** tema ema

HILDA KÜBARA

surma puhul.

TRÜ orgaanilise keemia kateedri töötajad

Mälestame vara lahkunud segakoori liiget

ILME LAGENURME

sünd. 17. III 1936
surn. 14. VII 1960

EPA segakoor ja dirigent

Südamlik tänu kõigile kaastöötajatele, Kuuste jaoskonna haigla ja Tartu Linna Kliinilise Haigla siseosakonna kollektiividele, sugulastele ja tuttavatele, kes meile armsa poja ja vennakese

BENJAMIN RAHUMETSA

surma puhul kaasa tundsid ning tema kalmu nii rikkalikult kaunistasid.

Leinajad, vanemad, vend ja õed

Puraviku Peeter JA NÄIDISED

Koolivend Märt Juhkam sai uude majja kolmetoalise korteri. Rääkis ainult korterist, ei muust. Rõõmu muidugi laialt. Pidasime kolmekesi — Märt, Berta ja mina — nõu, kuidas kolimist organiseerida.

«Kaks autotäit ja asi tahe,» arvas Märt.

«Mina ei koli siit mitte kuhugi!» teatas Berta järsku traagiliselt. «Sellist vanamoodsat mööblit ei julge ma autolegi tõsta, veel vähem läbi linna vedada.»

«Mööbel on stiilne ning massiivne,» kaitses Märt majakraami.

«Massiivsed tolmukogumise agregaadid kõik — kirjutuslaud, raamatukapid, tugitoolid, diivanid ja voodid,» plahvatas Berta. «Moest läinud kraam. Võiks otse muuseumi saata.»

«Muuseumil on endalgi ruumiga lõõmist,» arvasin mina rahustavalt. «Saite uue korteri, teil seal kolm tuba, ruumi jätkub.»

«Märt tahab, et mina oleksin muuseumis! Vaat' seda ta tahab!» rõkatas Berta üha kodurahuvastasemalt käitudes. «Organiseerib vana mööbli muuseumi ja sunnib mind seal elama.»

«Mööbel nagu mööbel ikka,» takseeris Märt puhvetkappi, söögilauda ja teisi esemeid mõõduka rahuga. «Siit-sealt on mükse saanud ja logiseb, aga ega see midagi tähenda. Ja kes meilt seda vana kraami ostakski.»

«Oige! Keegi pole loll, et ostaks,» rõõmustas Berta. «Ajad on edasi läinud ja inimesed, kes ei taha maha jääda, peavad ostma moodsa mööbli. Olen kindel, et kõik maja naised vahivad, kui sisse kolime, ning põlastavad: miks neile anti uus korter, pole neil õiget mööblitki.»

Märt jäi põrnitsema. Taipasin, et varsti annab ta järele.

«Nüüd on moodsat mööblit müügil. Lausa muinasjutt, mis 21. Juuni tänava mööblikaupluses on välja pandud,» seletasin.

«Näe, Peeter on hoopis progressiivsem kui sina,» kädistas Berta. «Temal on silma mööbli jaoks, läbi ja läbi esteet.»

«Olen sealt mööblipoest mööda käinud,» laususin vabandavalt Märdile. «Neid hindu võiks ju korraks uurida.»

«Hinnad on odavad,» kinnitas Berta. «Ja asi pole lõpuks hinnas. Milleks meil hapendada raha hoiukassas.»

«Eks hoiukassa summasid kasutata ka mööblitööstuse laiendamiseks,» väitsin. «Hakkame saama veel paremat ja odavamat mööblit.»

«Ma räägin oma korterist ja oma mööblist,» tähendas Berta teravalt ja läks ära kööki.

Ei saanudki me Märdiga mõtteid vahetada: köögist kuuldus kopsimist.

«Ära pööra tähelepanu,» sõnasin. «Küllap läheb tal tuhin üle.»

Aga kopsimine aina sagenes ja lõpuks kostis kokkuvarisemise mürinat.

«So! Köögis olen valmis! Köögipuhvet on pliidipuuks tehtud. Kui koju tulete, saate kuuma teed.»

Astusime pidulikult 21. Juuni tänava mööblikaupluse ette. Piilusime sisse. Pidasime aru, millisest uksest sisse astuda, et mitte magamistuppa sattuda. Lõpuks olime sees. Nägin: Märdi nägu üha selgines. Moodsa mööbliga passis rõõmus nägu hästi kokku.

«Hindadel pole viga,» muheles Märt. «Ma vist sisustan tõepoolest kõik kolm tuba ja köögi uhiuuega.»

Ettevaatlikult istus ta kušetile, siis katsus sõrmega raamaturiiulit. Kartsin juba, et viskab end siruli ka voodile. Kuid Märt astus müügilaua ette ja arendas müüjaga dialoogi.

«Pole!» kuulsin.

«Kuidas pole!» Märt osutas sõrmega teise seina.

«See on näidis,» seletas müüja. «Laos meil neid praegu müügil ei ole.»

«Näidis!» osatas Märt. «Kas need raamaturiiulid on ka näidised?»

«Näidised jah!» vastati. «Ka neid pole laos.»

«Ja kirjutuslaud?»

«Jälle näidis, praegu just sai laost otsa.»

Lõpuks jõuti köögipuhvetini.

«Võtke köögi seinakappi» soovitas müüja. «Praegu muud köögimööblit pole.»

«Miks ei ole?» uuris Märt.

«Kannatage, varsti saame uut mööblit. Iga päev saabub üht-teist.»

Nägin Märdi otsaesisel suuri higipisaraid ja tema kämblaid kõvasti kinni hoidmas müügiletist.

Seisime tükk aega näidiste keskel. Märt vaikis ning ohkas:

«Oleme nagu väljanäitusel!»

«Me ei pruugi siin olla,» arendasin mõtet edasi. «Meie pole näidised!»

Seisime uuesti tänaval.

«Nüüd enam vana mööbliga uude korterisse kolida ei taha,» kinnitas Märt.

Oli näha, et Märt oli näidiste keskel ülbides esteetilist virgutust saanud.

«Mööblitööstus ei jõua vist kiirele ehitustegevusele järele,» arvas ta.

«Mööblit on küllalt!» kostis meie kõrvale ilmunud noormees, kes enne müügileti ees järjekorras oli. «Ainult et hakkasime mööblit otsima valest kohast. Neid «näidiseid» müüakse nimelt Viljandis, Valgas, Võrus, Petseris ja mujal Tartu ümbruskonnas — peaasi, telli veoauto ja, ole mees, lao peale!»

«Aga miks neid siis Tartus pole?» päris Märt lihtsameelselt.

«Võib-olla on see suure linna tsentrijugaaljõud, mis paiskab mööbli laiali perifeeriasse,» oletas noormees naerusui, «aga võib-olla lihtsalt kohalik omapära.»

Märt Juhkam tegi mõned ringsõidud ja võis uue mööbliga uude korterisse kolida.

«Mööblipoe avaldusteraamatusse kirjutan kaunid sõnad,» pihtis Märt uue mööbli ekspluatatsiooni andmisel. «Selliseid kauplusi võiks Tartus hoopis rohkem olla: äratavad inimeses igatsust ilusa järele, sunnivad teda otsima ilusat.»

Kes otsib, see leiab.

PEETER PURAVIK

„EDASI" Toimetus: Tartus N. Pirogovi tn. 1. Telefonid: toimetaja — 21-26; toimetaja asetäitja — 33-51; vastutav sekretär — 33-53; kirjade osakond — 30-75; informatsiooniosakond ja kultuurielu osakond — 29-23; partei elu osakond ja propagandaosakond — 33-48; tööstusosakond ja põllumajanduse osakond — 33-52; rajoonitelefon 84; kirjastuse juhataja — 33-54. Ilmub 5 korda nädalas. Tellimishind 4.35 rubla kuus. Üksiknumber 20 kop.

«Эдази» (Вперёд), г. Тарту Эстонской ССР. Орган Тартуского городского и районного комитетов Коммунистической партии Эстонии и Тартуского городского и районного советов депутатов трудящихся

Tellimine nr. 6648

Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk Tartus Ülikooli tn. 17/19. MB 04830